

קונטרס

הג המצות

ספורים נפלאים אמרות טהורות ושיחות קודש
בקדשת ימי הג הפסח

שנמסרו ברבן על ידי
הרב החסיד רבי לוי יצחק בענדער זצ"ל

ולקטו אחת לאחת מתוך סדרת הספרים
'שיח שרפי קדש' - ברסלב

יצא לאור
בהשתדלות אגדת "משך הנחל"
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זיע"א

כל הזכויות שמורות ©

ליצירת קשר: 02-627-3120

להצטרפות לרשימת תפוצה במייל: 148amh@gmail.com

ספר מוהרנ"ת ז"ל

שְׁקֵדִים אֵיזָה רַגְלֵי וַיּוֹם טוֹב, שְׁאֵז הָעֵקֶר הוּא הַשְּׂמֻחָה,
כְּמִפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה (דברים טז יד): "וְשִׂמַּחְתָּ בְּחַגֵּךָ וְכוּ",
וּבִפְרֵט עַל פִּי עֲנִיִן רַבָּנוּ ז"ל - נִפְלַל לְמִרְהָ שְׂחוּרָה,
בְּחָשְׁבוֹ: מִי יוֹדֵעַ אִם יוּכַל לְקַיֵּם זֹאת, וּבִפְרֵט בְּעֵת
הַמַּחְלָקָת; אָבֵל עִם דֶּרֶךְ הַהִתְחַזְקוֹת שֶׁל הַ"עוֹד מְעַט"
שֶׁהוֹדִיעוּ רַבָּנוּ ז"ל בְּהַתּוֹרָה 'אַזְמְרָה' (ליקוטי קמא סימן
רפב), אֵז מִיָּד עָלָה בְּדַעְתּוֹ: אֵיךְ אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִזְכֶּה
לְשִׂמְחָה מְעַט, וְאוּלַי עוֹד מְעַט, וְעוֹד מְעַט - עַד שִׁיִּצָּא
מִהַמְרָה שְׂחוּרָה לְגַמְרֵיא:

(קונטרס ימי התלאות; שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תסז)

א. ראה עוד 'עלים לתרופה' בסוף מכתב מיום ג' י"ג ניסן תקצ"ג: "חזק
ואמץ לשמח עצמך ובפרט בשבת ויום טוב קודש בכל דרכי השמחה;
והיזהר והיזהר שלא יהיה לך עצבות ומרה שחורה מזה בעצמו שאינך
שמח כראוי, ולא תהיה עליך שמחת יום טוב למשאוי, רק תרגיל עצמך
להיות בן חורין", עיין שם; ראה עוד מכתב רבי נתן ב"ר יהודה מיום
ו' א' סיון תרמ"ב: "רבינו הזהיר מאוד על שמחה תמיד, ובפרט ביום
טוב הקדוש שעל ידו נתקן רע הכולל וכו".

חג המצות

עֲרֵבֵי פְּסָחִים

א

פַּעַם אַחַת קָדַם פֶּסַח הָיוּ מְטִיחִים בְּטֵיט אֶת בֵּית רַבְּנוּ בְּכַרְסֵלֶבָּ, וְהָיוּ מוֹצִיאִים אֶת כָּל כְּלֵי הַבַּיִת לַחוּץ כְּנֶהוּג, וְעַל הַכֵּלִים הַנִּשְׁאָרִים הָיוּ פּוֹרְשִׁים וְיִלְאוֹת שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ, וּפְרָשָׁה מֵרַת אֲדָל בַּת רַבְּנוּ עַל ה'זִיגְעַר' (שְׁעוֹז) קֶאפֶן טִיכֵל (מִטְפַּחַת רֵאשׁ); כְּשֶׁבֵּא רַבְּנוּ אֶל הַבַּיִת וְרָאָה זֹאת, אָמַר לָהּ: "נֵיט מֵיט אַזוֹי אַ זֶאָךְ פֶּאָרְשְׁפֶרִיט מְעַן, וְוֵאָרוּם עֵס אִיז הֵיִינט פֶּאָרְהֶאָנְדֶן אַזְעֶלְכֶע פֶּאָרְמִישְׁטֶע מוֹחוֹת וְוֵאָס דָּאָס אִיז זֵי אױף מְבַלְבֵּל" - "לֹא עִם דְּבַר כְּזֶה פּוֹרְשִׁים וּמְכַסִּים, כִּי כִּיּוֹם יֵשׁ כְּאֵלוֹ מַחוֹת מְבַלְבְּלִים שְׂגָם דְּבַר זֶה מְבַלְבֵּל אוֹתָם": [שיח שרפי קודש חלק ג' סימן שכד]

ב

לְמוֹהֲרַנ"ת ז"ל הָיוּ שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר סוּגֵי סְדָרִים וְשְׁעוּרִים בְּלְמוּד הַפּוֹסְקִים, עֶבֶר שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר זְמַנִּים בְּשָׁנָה, דִּהְיִנוּ כִּיּוֹם רְגִיל - כֶּךָ וְכָךָ,

א. ראה ב'שיחות הר"ן' סימן קנ"א: "אחר כך ביום שלישי, ואז היה סמוך לפסח, ויצא [רבינו] מביתו, מחמת שהיו מטייחים הבית בטיט לצורך פסח, ונכנס לבית הרב, ושם עמדנו לפניו, ואיני זוכר איזה עניין סיפרו לפניו שהיה לו איזה שייכות מעט לאיזה עניין של המעשה של יום שישי [במעשה של השבעה בעטלירס], ועל ידי זה סיפר כל המעשה של יום שישי".

בשפת - כך וכך, וכן בערב יום כפור, ביום כפור, בפורים, בערב פסח וכו'; שאף בזמנים אלו בהם הטרדות מצויות, חשב מקדם וקבע לכל זמן וזמן כמה יספיק ללמד באותו הזמן, זאת מחמת גדל ישוב הדעת שהיה לו לבלי להתבלבל משנויי העתים והזמנים (רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם בן רבי נחמן):

ג

פעם ביום שלפני ערב פסח לא היו עדין צרכי הפסח בבית מוהרנ"ת, וזוגתו מרת די'של לא רצתה להחליש דעתו מזה כלל, כי נהגה כלפיו ברב דרך ארץ וכבדה אותו עד מאד, ועל כן שלחה את מרת חנה צירל בת מוהרנ"ת שתספר לאביה מחסרונם; והלכה והתאוננה לפני אביה, ואמרה לו: "אבי היקר, הפסח כבר מתקרב ועדין אין לנו כלום על צרכי החג!"; השיב לה מוהרנ"ת: "טאכטער'ל, גאט וועט העלפן!" - "בתי, ה' יעזר!".

ואכן כאשר אמר מוהרנ"ת כן היה, שאחד מאנשי שלומנו שהיה דר בכפר שערי'וועץ הסמוך חשב ואמר בלבו: "מי יודע, שמא אין למוהרנ"ת כלום עבור צרכי החג"; התעורר והלך ושכר עגלה ומלא אותה בכל טוב, תפוחי אדמה, בצלים, ביצים, יין וכיוצא, והביא כל זאת למוהרנ"ת בערב הפסח ממש.

אחר כך בישבם בשלחן בליל הסדר הפליג מוהרנ"ת בהודאה על חסדי ה' שלא עזבו, ובתוך דבריו פנה אל בני ביתו ואמר: "גלייבט מיר, בשעת ווען איך האב געזאגט 'גאט וועט העלפן' - האב איך נישט געמיינט אים" - "האמינו לי, בעת שאמרתי שהשם יעזר - לא התכונתי

דוֹקָא לְאָדָם זֶה"; כְּאוֹמֵר שְׁלֹא תִלָּה בְּטַחוּנוֹ בְּשׁוּם אָדָם, זֶה אוֹ אַחֵר, שְׂיִדְאָג לְמַחְסוּרוֹ, רַק בְּאֵמַת הַתְּכּוֹן שְׁה' יַעֲזֹר כְּרַצּוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, יִשְׁתַּלְשַׁל הַדְּבָר וַיָּבֹא אֵיךְ שְׂיִשְׁתַּלְשַׁל:

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן קפה]

ד

גַּם הִיָּה מַעֲשֵׂה בְּפַעַם אַחֲרַת שְׁקִרְבַּ חַג הַפֶּסַח לְבּוֹא, וּבְבֵית מוֹהֲרַנִּ"ת לֹא הִיָּה עֲדִין דְּבַר מִצְרָכֵי הַחֶג, וּמֵרַת דִּישָׁל נְדַחְקָה מִכֶּף וְאִמְרָה: "וְוָאוּ נַעֲמַט מָעַן אוֹיֵף פֶּסַח?" - "מֵהֵיכָן נִקַּח עֲבוּר הַפֶּסַח?". הַנִּיחַ מוֹהֲרַנִּ"ת אֶת רֵאשׁוֹ עַל יָדוֹ וּפִרַשׁ שְׂיַחְתּוֹ בְּתַפְלָה לְה' יִתְבַּרְךָ, וְאַחֵר כֶּף כְּשֶׁהִגְבִּיָּה רֵאשׁוֹ אָמַר לָהּ: "גָּאֵט וְוַעֲט הַעֲלָפֵן!" - "ה' יַעֲזֹר!"; וְאָמַר עוֹד: "אוֹיֵף פֶּסַח וְוַעֲט זֵיין, וְוָאוּ נַעֲמַט מָעַן 'פֶּסַח' אֵלֵיין?!" - "עַל חַג הַפֶּסַח יִהְיֶה, אוֹלָם מֵהֵיכָן לּוֹקַחִים אֶת 'פֶּסַח' בְּעֲצָמוֹ?!"; כְּאוֹמֵר: הַדְּאָגָה הַגְּשָׁמִית אֵינְנָה דְּאָגָה אֲמַתִּית, רַק הַעֲקָר הוּא הַדְּאָגָה

ג. ראה 'תמימי דרך' מכתב מ"ז: "מובא בהתורה "כי אקח מועד" (ליקוטי קמא סימן קלה) שהאור הגדול של היום טוב הוא הצדיק, בפרט פסח הקדוש וימי הספירה הקדושים שהוא מקור התשובה והתקרבות לאדוננו מורנו ורבינו ז"ל, ועיקר הוא על ידי תפילה והתבודדות, כי הוא בעל כוח גדול מאוד, שיש לנו על מי לסמוך, רק צריכין ליתן וואפנע מיט ציגעל (טיט ולבנים) וכו"; וראה עוד שם מכתבים נ"ד ק"ו; וראה המובא לעיל סימן ר"ג שאמר מוהרנ"ת: "בפורים שוהה 'נחמן' (הוא רבנו הקדוש) אצל מרדכי הצדיק, בפסח שוהה 'נחמן' אצל פסח, היכן שמגיע איזה יום טוב - יש לרבנו שם אכסניא, ושם הוא שוהה"; כמו כן הכוונה בזה היא גם על הקרבת קרבן הפסח, והיינו ששאל איך נזכה כבר לצאת מהגלות, ונזכה להקריב את קרבן הפסח בעצמו בבית המקדש כדת וכדין. (רל"י).

ד. "און דער בעל דבר פארדרייט דעם קאפ מיט די שטוטים, כְּדִי מָעַן זָאל פֶּאָרְנֶעסן דָּעם אֲמַתִּין תְּכֵלִית" - "וה'בעל דבר' מבלבל את האדם בשטויות אלו של דאגות גשמיות, כדי שישכחו מהתכלית האמיתית, מ'הפסח בעצמו". (רל"י).

הָרוֹחֶזֶנִית, כִּי־צַד נִזְכָּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ כְּדָבְעֵי אֶת קִדְשַׁת חַג הַפֶּסַח
 בְּעֶצְמוֹ וְאֶת תְּקוּנָיוֹ׃
 [שיח שרפי קודש חלק ב' סימן קפון]

ה

עוֹד בְּפַעַם אַחֶרֶת כְּשֶׁקָּרְבוּ יָמֵי חַג הַפֶּסַח לָבוֹא וְעַדִּין לֹא הָיָה
 לְמוֹהֲרַנְ"ת דֵּי צָרְכוֹ עֲבוּר הוֹצָאוֹת הַחֲגֵי, כְּשֶׁרָאָה רַק שְׂמֵמִלָּאִים

ה. "אז ס'קומט א יום טוב, דער אויבערשטער העלפט אז דער מענטש גרייט זיך צו, פאסט ער זיך צו צום יום טוב; אזוי ווי צוויי אחים, ער מיט'ן יום טוב פאסטן זיך צו ביי'דע, און איינער קלעבט זיך צום אנדערן!" - "כשמגיע איזה יום טוב, השם יתברך עוזר שהאדם מכין עצמו לקראתו, הוא מתאים את עצמו להיום טוב; כמו שני אחים, הוא וה'יום טוב' מתאימים יחדיו זה לזה, והאחד דבוק אל השני!"; ["ועתה מגיע ימי הפסח, וכולם מתכוננים עבור צרכי הפסח, ומה יהיה עם ה'פסח' בעצמו, להכין עצמנו כראוי למצוות של פסח וספירת העומר? אנשי שלומנו היו מחיים עצמם עם 'יום טוב', עם 'פסח' - ואף שלא היה להם את ההרחבות שיש כיום בחסדי ה', אוי, איזו עניות היתה שם; אך היתה חיות אמיתית!" - "פסח איז דאך א מצוה, ספירה, אונזערע לייט האבן אויפגעלעבט מיט א יום טוב, מיט א פסח - וואס מען האט גישט געהאט די הרחבות וואס גרוץ השם היינט איז דא, אוי, וואספארא ארעמקייט ס'איז געווען דארטן; און מען האט געלעבט!"]. (רל"י); ראה מכתבי רבי אפרים ל' עונג שבת' מיום ער"ח ניסן תש"ג: "הנה שמעתי בשם מוהרנ"ת זצ"ל שאמר על מה שאומרים העולם כי צריכין על פסח, ומהיכן לוקחין על פסח, ואמר הוא ז"ל כי על פסח הוא דבר קל וקרוב לבוא בעזרת ה' יתברך, אך ליקח הפסח בעצמו היינו הארת וקדושת הפסח, זאת הוא דבר גדול"; מכתב רבי אהרן לייב ציגעלמאן מיום כ"ז ניסן תרצ"ט (רינת ציון כ"ו): "התחזקתי להאמין בדברי מוהרנ"ת ז"ל שהבטיח ואמר שעל הוצאות חג הפסח הוא בטוח בוודאי יהיה לכל אחד מישראל, אבל איך זוכין לקבל את הפסח עצמו היינו האורות הקדושים המאירים ושיכולים להשיג בימי חג הפסח".

ו. אודות הדוחק העצום שהיה בבית מוהרנ"ת על הוצאות חג הפסח - ראה 'עלים לתרופה' מכתבים מיום ה' ויקרא שנת תקצ"ו, יום ד' ויקרא שנת ת"ר, יום ד' ויקרא שנת תר"א, אור ליום ב' צו שנת תר"א, יום ג' צו שנת תר"א, יום א' בין השמשות של ערב פסח שנת תר"א, יום ד' ל"ו לספירה שנת תר"א, יום ג' יתרו שנת תר"ב, אור בוקר יום ב' תרומה שנת תר"ב, יום ב' ויקרא שנת תר"ב, יום ד' צו שנת תר"ב, יום ו' בהר שנת תר"ג, יום א' שמיני י"א ניסן שנת תר"ד.

את החבית במים עבור ימי החג - אִזַּר עַד שְׂרָקַד מִרַב שְׂמָחָה, כְּשֶׁהוּא עֹנֶה וְאוֹמֵר בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה: "תּוֹדָה לָאֵל, יֵשׁ לָנוּ כִּכָּר מִים עֲבוּר יְמֵי הַחָג!"

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן קפז]

❁ 1 ❁

כְּשֶׁנִּסְעָ רַבִּי נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר ז"ל לְהִדְפִּיס אֶת ה'לְקוּטֵי הַלְכוֹת', נִסְעָה זוגתו לְמוֹהֲרֵנ"ת בְּטַעֲנוֹת אוֹדוֹת פְּרִנְסְתָהּ. שָׁאֵל אוֹתָהּ מוֹהֲרֵנ"ת כִּמָּה הִיא צְרִיכָה בְּצִמְצוּם לְמַחֲיִת בְּנֵי הַבֵּית, וְאָמְרָה: 'כֶּף וְכָף'. הַבְּטִיחַ לָהּ מוֹהֲרֵנ"ת שְׂיִכְתֹּב לְבָנוּ רַבִּי יִצְחָק שְׂיִתֵּן לָהּ כִּדֵּי צְרָכָה, וְעוֹד גַּם לְעֲשׂוֹת לָהּ מְלַבּוֹשׁ טוֹב עַל חַג הַפֶּסַח, כִּי נִתְמַהֲמָה עִם הַהִדְפָּסָה עַד אַחַר הַפֶּסַח; וְכֵן הָיָה. אַחַר כֶּף הַתְּפָאָרָה לְפָנָי בְּעֵלְהָ, כִּי לֹא הָיָה לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ מְלַבּוֹשׁ טוֹב כִּזֶּה:

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן ת"צ]

❁ 2 ❁

הָרַב רַבִּי דָּוִד צְבִי חוֹתֵן מוֹהֲרֵנ"ת דָּאָג לְגִבּוֹת לְקִרְאָת הַפֶּסַח מְעוֹת חֲטִיף עֲבוּר עֲנֵי הָעִיר, כְּפִי הַמְּנַהֵג בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּתָה אֵיזוֹ שְׁנָה שֶׁבִקֵּשׁ מִמוֹהֲרֵנ"ת שְׂיִלֶּךְ יַחַד עִם עוֹד אַבְרָךְ חָשׁוּב אֶל בְּתֵי הַגְּבִירִים לְעֲשׂוֹתָם וּלְהַתְרִימָם עֲבוּר כֶּף. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵיתוֹ שָׁל אַחַד הָעֲשִׂירִים לְהַתְרִימוֹ, הוּא מִחֲמַת קִמְצָנוֹתוֹ לֹא נָתַן לָהֶם כְּרָאוּי לוֹ, וְעַל כֵּן הָלְכוּ לְדַרְכָּם מִבְּלִי לְקַחַת מִמֶּנּוּ כֶּלֶל; וְהִנֵּה אַחֲרֵי צֵאתָם הַבְּחִין הָעֲשִׂיר שֶׁחָסַר לוֹ שׁוּם כְּלֵי זָהָב, וְתַכְף חָשַׁד בָּהֶם בְּדַמְיוֹנוֹ, כִּדְעַת בְּעֵלֵי בְּתִים, שֶׁמִּחֲמַת שְׁלֹא נָתַן לָהֶם תְּרוּמָה כְּרָאוּי - גָּנְבוּ מִמֶּנּוּ הַכְּלֵי, וְתַכְף עָשָׂה מִזֶּה סְפוּר מְעֻשָׂה, וּבָא בְּטְרוּנְיָא לְהָרַב וְסָפַר לוֹ הַדְּבָר, אֵיךְ בָּא זֹאת שֶׁמִּחֲמַת שְׁלֹא נָתַן

להם התרומה - גנבו מביתו הכלי מזהב; ורצה בזה גם להשפיל את מוהרנ"ת ז"ל, כי בידעו מתרעמת הרב על מוהרנ"ת בשל התקרבותו לרבנו, סבר שבזה ישפילו עוד בעיני חותנו.

פנה אליו הרב ואמר לו בחכמתו: "אספר לך משל: היה פעם סוחר גדול של אבנים טובות שבא ליריד ופתח את שלחנו כדי להראות את סחורתו לסוחרים האחרים, והיה שם יהלום אחד שהיה מיחד ונפלא מאד, ובא סוחר אחד ובדק את הסחורה, והחל להתמקח עמו אודות מחיר היהלום המיוחד, והסכים עמו על סך של כששים או שמונים אחוזים ממה שבקש המוכר; ולא הסכים המוכר למכרו לו במחיר כזה, והלך לו. כך הלכו ובאו כמה סוחרים יהלומים, וכל אחד ונמוקיו עמו בכמה מוכן הוא לקנות את היהלום, אך המוכר בשלו, ודורש עבורו מחיר מלא. אחר כך עבר שם אחד ואמר לו: ראה, אני מוכן לשלם לך עשרים אחוזים מהמחיר שאתה מבקש - ובא ונגמר העסק. נענה כנגדו המוכר ואמר לו: היבט: אלו שבאים אלי ונוקבים בסכום של שמונים או אפלו ששים אחוז וכדומה - הרי שבזה נפר שאכן מבינים הם בסחורה, ויש להם אפוא שום זכות להתוכח עמי, אף שאיני מסכים עמם, כי אני מבין באבנים שלי יותר מהם; אבל אתה, שאתה בא ואומר לי מחיר פחות כזה עבור האבנים הטובות - הרי שבזה אתה מגלה שלכל היותר אינך אלא סנדלר טוב וכיוצא בזה, אבל סוחר באבנים טובות אינך!".

הפטיר הרב ואמר לעשיר: "הרי אלו האברכים משולים הם לאבנים טובות עד מאד, ואף אני, שאני מבין קצת באבנים טובות שפאלה, עדין איני מבין במעלתם עד תמם; אולם אתה, שאינך מבין

כָּלֵל בְּכֵאלוֹ אַבְרָכִים יְקָרִים, וּמוֹצִיא עֲלֵיהֶם שֵׁם רַע וְטוֹעֵן שְׁגָנָבִים הֵם - הָרִי שְׂאֵתָה שׁוּהַ שְׂיַחְרִימוּךָ עַל כֶּף!"; וְאִכֵּן צָוָה הָרַב לְהַחְרִימוֹ עַד שְׂיַבְקֶשׁ אֶת סְלִיחָתָם * (רבי אליהו חיים רוזין בשם רבי נאשקע טולטשינער נכד מוהרנ"ת):

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן יד]

ח

רַבִּי סַעֲנַדְעַר טִירְהָאוּיָצֶעַר הָיָה בְּעַל צְדָקָה נִפְלָא, וְכֵן פֶּל אֲנָשֵׁי חֲבוּרָתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה חֵי בְדַחְקוֹת וְעֲנִיּוֹת עֲצוּמָה. וְהָיוּ רוֹאִים אֶצְלוֹ וְאֶצֶל בְּנֵי חֲבוּרָתוֹ בְּמוֹחָשׁ אֵיךְ שְׁהָיָה פְתוּחַ אֶצְלָם הַפֶּתַח שֶׁל הַצְדָקָה; "דִּי בֵיטְעָלֶע", כִּי הָיוּ נוֹתְנִים אֶת כִּסֵּי הַצְדָקָה שְׁלָהֶם לְמַבְקֶשׁ בְּאִמְרָם לוֹ: "נַעֲמֹט אֵיךְ וּוִיפֵל אִיר וּוִילֵט" - "קָחוּ לָכֶם כֶּמָּה שְׁתַּרְצוּ":

וּפְעַם בְּעָרַב פֶּסַח שָׁלַח רַבִּי סַעֲנַדְעַר טִירְהָאוּיָצֶעַר לְרַבִּי הִירֶץ שְׂטַעֲרֵנְהָאֲרִץ^ט סָף שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה רוּבָלִים לְכָבוֹד הוֹצָאוֹת חַג הַפֶּסַח, וְזֶה הָיָה סְכוּם גְּדוֹל וְנִכְבָּד מְאֹד, וְכֵן שָׁלַח אָז לְעוֹד מְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ:

[שיח שרפי קודש בערכו]

ח. ונתקיים אצל רבי סענדער ובני חבורתו בבחינת המבואר בליקוטי קמא סימן מט: "כששומעין ישראל בשורת התורה דעתיקא, נותנין את המעות. כי אין צריך למעות, כי בעולם הבא לית אכילה ושתייה (ברכות י"ז) וכו', ונוות בית תחלק שלל, וישראל הם מחלקים המעות, להורות שאין צריך למעות וכו', להורות ותרנות גדול בזה שמחלקין מעות וכו' שעל ידי זה בא עשירות גדול, בבחינות: 'והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם' וכו' (שבת ל"ב:). שמחלקין המעות, מורה שהגיעו לזאת הברכה, עד שהמעות אין חשוב אצלם". (רל"י).

ט. אביו של רבי אברהם סופר שטערנהארץ.

ט

בשנות הרעב היו אנשים נופלים אז מתים באמצע הרחוב ה' ירחם: רבי אייזיק אייזינשטיין מאומאן שהיה עשיר ובעל צדקה גדול מאד, מנה אז את רבי נאשקע טולטשינער [ששהה אז בביתו שנה שלמה] לפקח על עניי אנשי שלומנו, ולדאג לכל חסר לחם. והיה מחלק מנות לאנשי שלומנו רבע לחם לכל נפש מדי יום, וקערה עם מצרכים. וכך חלק לכמה מאות משפחות משך זמן.

וכאשר קרבו ימי הפסח שאל רבי נאשקע את רבי אייזיק לפני חג הפסח: מה יעשו אנשי שלומנו בפסח? ענה לו רבי אייזיק: "איך זאג דיר צו נאשקע, איך ועל זיך נישט זעצן צום סדר ביז אלע וועלן האבן אויף פסח" - "נאשקע מבטיחך אני שלא אגש לערך את הסדר בביתי לפני שיהיה לכל אנשי שלומנו את צרכי החג". וכבר ידע רבי נאשקע שאם רבי אייזיק שהיה בעל ישוב הדעת אמר כן, בודאי כבר יהיה לאנשי שלומנו כל צרכיהם.

ואכן קים רבי אייזיק הבטחתו, שצוה לשכר את האופה ופועליו יומים לפני פסח, אחר שסגרו כבר את בית האפיה¹, ואפה מצות עבור אנשי שלומנו. אולם לא חלקום כי אם בבקרו של ערב פסח, כי חששו שמחמת הרעב ששרר אז, יאכלום עוד לפני כן. וכן עשה כנ"ל עם סוחר תפוחי אדמה שהיה מאנשי שלומנו, שנתינו לו מעות שישגי כך וכך שקי

1. באותן שנים כאשר היינו הולכים מהבית לבית מדרשנו היינו רואים מתים מוטלים באמצע הרחוב, ואף לא היה מי שיעסוק עמהם, ה' ירחם (רל"י).

יא. כי כן היה נהוג באומאן בשאר השנים שהאופה הפסיק בעבודת האפיה ב' ימים קודם הפסח, ואז היה מוכר את כל המצות שהכין מקודם (רל"י).

תפוחי אדמה. וכן עשה עם הקצב, שבקשו שישחט לו בהמה שלמה, וחלק את בשרה. וכן פנ"ל עם השמן. גם קנה הרבה צמוקים, והביא לכל אחד לעשות מהם יין צמוקים: [שיח שרפי קודש חלק א' סימן תרמב]

פעם כשהלך רבי לוי יצחק בערב שבת באומאן לטבל במקוה, שפף הבלן מים חמים לתוך מי המקוה כדי לחמם את המים, ובטעות נשפכו על גופו של רבי לוי יצחק ונכוה קשות מזה. ושכב על מטתו משך זמן עד שנתרפא.

ותוך כדי יסוריו אז בשכבו על מטתו, כתב רבי לוי יצחק מכתב נרגש לבאברניץ לרבי מרדכי ולרבי ישראל באברניצער באשר ימי הפסח ממשמשים ובאים ואין בידי אנשי שלומינו לצרכי החג, על פן בקש שיתרמו מהונם הנמצא מסתר בביתו באומאן. ואכן שלחו לו מכתב בו הם מורים לקח מהזהב הנמצא ברשותו ולחלקם לעניי אנשי שלומינו, וכך עשה.

אחר כך ספר רבי מרדכי באברניצער לרבי לוי יצחק שכאשר הגיע מכתבו, נענה בנו רבי ישראל אליו ואמר לאביו: אנא כתב לו לרבי לוי יצחק שיקח סכום נאה לחלקו לצדקה. וכשמע רבי מרדכי את דבריו, אמר לבנו: לדעתי זה יותר מדי.

תקף בעוד לא פסק לומר זאת תפס את עצמו והתחרט בנפשו ואמר: "מיין ישראל זאל זאגן אזוי, און איך זאל זאגן אז

איך האלט נישט דערביי" - "ישראל בני לאמר שרוצה לתן כף, ואני אומר שאיני מסכים לכף?" וכל כף חרה לו הדבר, עד שהתבודד על דבר זה בבכיה, איך עלה על דעתו לחשב כף חלילה. ותמך בבנו ועודדו על מחשבתו הטובה.

אחר כף שלח לו רבי לוי יצחק שוב מכתב שחסר עדין שמן לאנשי שלומינו על פסח. ולקח רבי ישראל ממפעלו" חבית גדולה של שמן" ונשאה על גבו (פי היה אדם פריא) עד לבית הדאר ושלקה לאומאן. ושלח לו רבי לוי יצחק מכתב תודה על כף. ובין דבריו עודדו על מעשהו, וכתב לו ששמן זה חשוב אצל ה' יתברך כנסכים על גבי המזבח.

ובאותו ערב פסח באו כל אנשי שלומינו לבית רבי לוי יצחק, ונתן לכלם בלי יוצא מהכלל בקבוקי שמן לכל צרכיהם:

[שיח שרפי קודש בערכו]

יא

רבי לוי יצחק השתדל תכף בהגיעו לארץ ישראל לסייע לאנשי שלומנו בחלקת מעות חטין ('קמחא דפסחא') לעניים^{טו}. וזכה לעסק בזה

יג. כי לייצור הסבון נצרכים גם לשמן (רל"י).

יד. שמן זית לא היה נמצא במקומם, ורק עבור הנר תמיד היה בזמנו עוסק בזה רבי נאשקע שיביאו שמן זית מארץ ישראל.

טו. ראה גנזי אבא מכתב מיום ג' ניסן תשל"ד: "כפי שהנהיג ידידנו הר"ר לוי יצחק שליט"א מיום בואו לפה המנהג הקדוש לחלק לעניי אנשי שלומינו שיחיו מעות חטים, שהיה בתחילה בבחינת זעיר אנפין, אבל ברבות הימים ויברכהו ה' ויגדל האיש וילך הלך וגדול, עד כדי גדל מאוד ומהרבה מקומות מערי ישראל בארץ הקודש שולחים

כְּאַרְבָּעִים שָׁנָה עַד הַסְתַּלְקוֹתָו. וּכְפִי אֲשֶׁר גַּם עוֹד בְּהִיּוֹתוֹ בְּאוֹמָאן
הַשְּׂתַדְלַל בְּזָה, וְאָז לְרַב הַעֲנִיּוֹת הָיָה עֶקֶר עֶסְקוֹ לְקִנּוּת הַחֲטָיִם וּלְהַכְשִׁיר
הַרְחִים עֲבוּר מִצּוֹת לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנו: [שיח שרפי קודש בערכו]

יב

רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטַעַרְנֵהָאֲרִיץ הָיָה הַבֵּן הַגָּדוֹל בְּבֵית אָבִיו, אָבֵל לֹא הָיָה
בְּכוֹר; וּפְעַם אֶף אָמַר שְׁנֵהֵג מִשְׁוֹן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצוּם בְּעָרֵב
פֶּסַח לְזִכּוֹת בְּנֵו הַבְּכוֹר רַבִּי נֶתָן, עַד הִיּוֹתוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה - שְׁמֵנִי
אָז צָם כְּכָר הוּא בְּעֶצְמוֹ, כְּדִין תְּעֻנִית הַבְּכוֹרוֹת^{טז} (ראה שו"ע או"ח סי' תע):
[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן תקצג]

מקרא קודש

יג

כְּשֶׁדָּבַר פְּעַם רַבֵּנוּ מִמַּעַלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁבַח יְצִיאַתָם מִמִּצְרַיִם, אָמַר:
"וְוֹאס וְוֹאֲלָטֵן אִידֵן גַּעְוֵוֶען וְוֵען זַי גַּיִיעֵן נִישְׁט אַרױס פּוֹן

אליו סכומים הגונים והוא מחלקם על פי שלשה, לעניי אנשי שלומינו גם כן בסכומים
ראויים להתכבד בדרך כבוד. ובדרך כלל אנשי שלומינו שיחיו המה בכלל עניי הגונים,
רק עיקר החלוקה לפי הטף וכל דתלויים ביה. גם אני ברוך השם כל השנים בתוך
השלשה המחלקים הנ"ל. וברוך השם הכל נהנים ושמחים בחלקם, כי הכל יודעים כי
באמונה הם עושים ולא יתחשבו וכו".

טז. כי רבים מאנשי שלומנו הבכורים היו נוהגים לצום כדיון, ולא להיפטר על ידי 'סיום'
(אמנם ראה 'ימי מוהרנ"ת' ח"ב סימן טז). (רל"י).

מִצְרַיִם? וְוַאֲלֵטֶן זַי גַּעְוֹעֵן צִיגְאֲנַעְרִים! - "מָה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּיּוֹם
לוֹלֵא שְׂפִיצָאוּ מִמִּצְרַיִם? הֵם הָיוּ צוֹעֲנִים [נְוָדִים]!"

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תסח]

יָד

סִפֵּר רַבְּנוּ מַעֲשֵׂה מִמְרוֹר, שְׁפַעַם הֶלֶךְ יְהוּדֵי קִבְצָן עִם גּוֹי גֵרְמָנֵי קִבְצָן
כְּמוֹתוֹ לְנֹדֵד עַל פְּנֵי הָעֵירוֹת; בְּדַרְכָּם לְמַד הִיְהוּדֵי אֶת הַגֵּרְמָנֵי
שְׂעִישֵׂה אֶת עֲצָמוֹ כִּיְהוּדֵי, וְלֹא יִקְשֶׁה עָלָיו הַדָּבָר, כִּיּוֹן שְׁלִשׁוֹנָם דּוֹמָה,
וְהִיְהוּדִים הָרִי רַחֲמָנִים הֵם, וּבּוֹדָאֵי יִרְחָמוּ עָלָיו כְּמוֹ שְׁמִרְחָמִים עַל
חֵבְרוֹ הִיְהוּדֵי. כִּיּוֹן שְׁקָרַב חַג הַפֶּסַח לָבוֹא לְמַדּוֹ כִּיּוֹן יִתְנַהֵג בְּבֵית
הִיְהוּדֵי שְׂיִזְמִינוּ לְשִׁלְחַן הַסֵּדֶר: "בְּתַחֲלָה עוֹשִׁין קְדוּשָׁה, אַחֲרַי כֶּף רוֹחֲצִים
יָדֵים וְכוּ" - אוֹלָם שְׁכַח לֹאמַר לוֹ שְׂאוּכָלִים גַּם מְרוֹר. וְכֵן הָיָה, שְׁהַזְמִין
יְהוּדֵי אַחַד אֶת הַקִּבְצָן הַגּוֹי אֶלָּיו לְשִׁלְחַן הַסֵּדֶר, וְהוּא לֹא אָכַל כָּל
הַיּוֹם, וְצָפָה שְׂיִגְיֵעוּ כְּבָר לְאָכַל אֶת הַמַּעֲדָנִים עֲלֵיהֶם סִפֵּר לוֹ חֵבְרוֹ
הִיְהוּדֵי, אֵךְ הוּא רוֹאֵה כִּי נוֹתְנִים לוֹ חֲתִיכַת כֶּרֶס בְּמִי מֶלֶח וּשְׂאֵר
הַדְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בַּסֵּדֶר, וְאוֹמְרִים אֶת הַהֲגָדָה זְמַן רַב, וְהוּא מְמַתִּין
בְּעֵינָיִם כָּלוֹת, מְצַפֶּה כְּבָר לָעֵת הָאֲכִילָה.

יז. וכלשון ההגדה: "ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו
ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים." [וראה בגבורות ה"ל למהר"ל פרק ס"א:
"יש מקשים מה הועיל לנו היציאה, הלא אנו משועבדים בשאר מלכויות וכו', ודברי הבאי
הם וכו', כי עדיין על ישראל המעלה הזאת שהם בני חורין בעצם עם השעבוד במקרה,
כי אחר שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ונתן אותם בני חורין, ולא עוד אלא אף
מלכים, שנאמר (שמות יט ו) 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' וכו', והמעלה
והחשיבות שיש בזה לא נתבטל בגלותם וכו'", עיין שם].

וְהִנֵּה כְּאִשֶּׁר הִבְחִין הַגּוֹי כִּי כָּבֵד בּוֹצְעִים אֶת הַמִּצְוָה שְׂמַח בְּלִבּוֹ, כִּי הִנֵּה עוֹד מֵעַט קָט יוֹכֵל כָּבֵד לְהַשְׁקִיט אֶת רַעְבוֹנוֹ - וּפְתָאוֹם נוֹתְנִים לוֹ מְרוֹר, וְכֹאֲשֶׁר הִכְנִיסוֹ לְפִיו נַעֲשֶׂה לוֹ מֵר וְנִשְׂרָף לְשׁוֹנוֹ, וְחָשַׁב שְׂזוּהִי כָּל הַסְּעוּדָה וְרַק זֶה אוֹכְלִים; וּבְרַח תִּכְף בְּמִרְרוֹת וּבְרָעַב, וְחָשַׁב לְעַצְמוֹ: "יְהוּדִים אַרוּרִים! אַחַר כָּל הַ'צַּעַרְמָאֲנִיעַ' (חֲגִיגָה, רַעַשׁ) נוֹתְנִים לִי לְאָכֵל מְרוֹר?!" - וּבָא לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ, וְנִרְדַּם שָׁם. אַחַר כֵּף בָּא חֲבֵרוֹ הַיְהוּדִי בְּפָנִים שְׂמֵחוֹת, שָׁבַע מֵאֲכִילָה וּמִשְׂתֵּיהָ, וּשְׂאֵלוֹ: "אֵיךְ הָיָה לְךָ לַיִל הַסֵּדֶר?". סִפֵּר לוֹ הַגּוֹי בְּכַעַס מִמָּה שֶׁעָבַר עָלָיו; וְאָמַר הַיְהוּדִי: "אוֹי, גְּרַמְנִי שׁוֹטָה! אִם הָיִיתָ מְחַכֶּה רַק עוֹד מֵעַט - הָיִיתָ אוֹכֵל כָּל טוֹב כְּמוֹנִי!".

וְסִפֵּר זֹאת רַבְּנוֹ לְאָמַר: "אִזְ עַם קוֹמֵט צוֹ מְרִירוֹת - דַּאֲרָף מְעַן צוּוּוֹאֲרָטֵן; אִזְ עַם גֵּיט אֵיבֶעֶר - דַּאֲרָף מְעַן וּוֹאֲרָטֵן, נִישְׁט אַנְטְלוֹיפֵן!". - "אִם מַגִּיעָה אֶל הָאָדָם מְרִירוֹת - צְרִיכִים לְהַמְתִּין; אִם עוֹבֵר עַל הָאָדָם - יֵשׁ לוֹ לְהַמְתִּין, לֹא לְבְרוּחַ!", כִּי זְפוּף הַגּוֹף בָּא בְּמִרְרוֹת, וְהָאָדָם סְבוּר שֶׁהַמְרִירוֹת תְּהִיָּה תְּמִיד, עַל כֵּן בּוֹרַח הוּא תִּכְף, אוֹלָם אִם רַק יִמְתִּין מֵעַט וַיִּסְבֵּל מֵעַט הַמְרִירוֹת - יִרְגִּישׁ אַחַר כֵּף כָּל מִינֵי חַיּוֹת וְתַעֲנוּג:

[שיח שרפי קודש חלק א' סימן תקכב]

רַבְּנוֹ אָמַר: "אִזְ מְעַן וְעַט עֶסֶן מְרוֹר בֵּינָם סֵדֶר, וְעַט מְעַן שׁוֹיֵן זִיצָן תְּשַׁעָּה בְּאֵב בֵּי קִינּוֹת" - "אִם יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְרוֹר

בְּלֵיל פֶּסַח, כָּבֵר יֵשְׁבוּ בְּתִשְׁעָה בָּאֵב לֹאמַר קִינֹת"י"; [מוֹעֲדִים אֲלֶה חָלִים בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּשַׁבּוּעַ, כְּמוֹכָא בִּישְׁלַחַן עֲרוּךְ'ט]:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תסט]

טז

רַבֵּנוּ אָמַר: "מִי שֶׁלֹּא הִתְחִיל לְהַחֲמִיר וְאִינוּ נִמְנָע מִלְּאֶכֶל מִצֵּה שְׂרוּיָה בַּפֶּסַח - אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר; וּמִי שֶׁכָּבַר קִבֵּל עָלָיו חֲמָרָא זֶה - שֶׁלֹּא יִפְסִיק לְנִהַג כְּפָ"י:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תע]

יח. יתכן שכוונת רבינו היא כמשמעות דבריו, שמשיח לא יתגלה בין פסח לבין תשעה באב. וראה איכה רבה בפתחתא אות י"ח: "השביעני במרורים" (איכה ג טו) - בלילי הפסח וכו', 'הרוני' בלילי תשעה באב 'לענה", וכן הוא שם בפרשה ג' אות ה'. (רל"י); [וראה 'טורי אבן' ראש השנה דף י"א ע"ב שמה שאמרו שם בגמרא 'בניסן עתידין ליגאל' הכוונה לליל ט"ו בניסן, וכתב שם שאין זה אלא הזמן של 'בעיתה' (ישעיה ס כב), אבל בוודאי יכול משיח להתגלות לפני הזמן בכל יום, וכמו שאמרו בגמרא סנהדרין דף צ"ח ע"א: "זכו - 'אחישנה', לא זכו - בעיתה"; גם ראה בגמרא ערכין י"א ע"ב: "מגלגלין זכות ליום זכאי", וברש"י שם: "בניסן נגאלו וכו'", עיין שם גם מעניין תשעה באב]. גם יש לרמז על פי המובא בליקוטי תנינא סימן ע"ד בעניין 'מרדכי' הצדיק שדרשו רבותינו ז"ל (מגילה י: חולין קלט: 'מר דרור' (שמות ל כג), ו'דרור' לשון חירות, היינו החירות של פסח, עיין שם, ועל כן יתפרש הדבר לענייננו שכפי ה'מר', היינו אכילת המרור שבפסח, כן תלוי ה'דרור' שהוא עניין הגאולה והחירות, והיינו 'מר דרור' באופן כזה, שכפי ה'דרור' שבפסח - כן תלוי ה'מר' והמרירות והקינות שבתשעה באב. (הרב המחבר, מעדני מלך); ועיין בשולחן ערוך אורח חיים (סימן תעו ב) את דברי הרמ"א, שאחד מהטעמים שנוהגים לאכול בליל הסדר בסעודה ביצים, זכר לאבלות, הוא משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח; ושם בביאור הגר"א כתב על זה: "מדרש רבות קינות על פסוק 'השביעני במרורים' וכו'".

יט. אורח חיים סימן תכ"ח סעיף ג'.

כ. פירוש, כי יש נוהגים להחמיר לא לאכול בפסח מצה שנשרתה במים, כי חוששים שמא נשאר מעט קמח על המצה או בתוכה שלא נילוש בתוך העיסה, וכשיגע הקמח במים יתחמץ (ראה שו"ע או"ח סימן תנח ומשנ"ב שם סק"ד; שו"ע הרב חלק התשובות סימן ו), וכתבו הפוסקים שאין זו אלא חומרא, אבל מעיקר הדין אין צריך לחשוש לזה (עי' חק

רַבֵּנוּ הָיָה נוֹהֵג לֶאֱכֹל בְּפֶסַח רַק מִצָּה שְׁמוּרָה מְשֻׁעָת קִצְיָהּ^{כא}, וְכֵן הָיָה נוֹהֵג לְבָלֵי לֶאֱכֹל מִצָּה שְׁרוּיָהּ^{כב}, וְכֵן נִהְגוּ גַם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ^{כג}:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעא]

יעקב סימן תס סקט"ז ושע"ת שם). יצויין שגם אלו המחמירים בזה, מכל מקום נוהגים שביום 'אחרון של פסח' בחוץ לארץ מקילים ואוכלים מצה שרויה (ראה 'דרך פיקודיך' מצוה יב), וכן נהג רבינו ז"ל, ראה לעיל חלק א' סימן ת"ה.

כא. ראה 'שולחן ערוך' אורח חיים סימן תנ"ג סעיף ד': "החייטים שעושים בהם מצת מצוה, טוב לשמרן שלא יפלו עליהן מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה וכו'", עיין שם; וראה ב'משנה ברורה' שם סוף ס"ק כ"ה: "כתבו האחרונים דאף דמדינא אין צריך שימור לשם מצה רק למצות של לילות הראשונות וכו', נהגו לעשות שימור לשם מצה בכל המצות משעת טחינה וכו'", עיין שם.

כב. וכך נהג גם מוהרנ"ת, וכן רבי נחמן טולטשינער ורבי אברהם בנו, שהיו אוכלים רק מצה שמורה משעת קצירה, וגם נזהרו לבלי לאכול 'שרויה', וכלל אנשי שלומנו בכל הדורות היו נזהרים בשני הדברים הללו. (אמנם בסוף ימיו של רבי אברהם ב"ר נחמן, כשכבר לא היה יכול ללעוס והיה מוכרח לשרות המצה, אז התיר נדרו ואכל מצה שרויה). וראה להלן בערך 'רבי נחמן טולטשינער' שאמר שאם נפלה חתיכת מצה לתוך המרק - שלא יספרו ולא יגלו לו הדבר; כי דרך העולם לעשות מזה 'עסק גדול' ולפנות את הצלחת וכיוצא בזה, על כן ביקש שלא יגלו לו. (רל"י). וראה 'עלים לתרופה' מכתב מיום ה' ויקרא תקצ"ו: "אודות מצה שמורה תודיענו מה נעשה ונשמע שם, כי ר' ישראל משה מפה התפאר שרק בטולטשין נמצא שמורה ישנה והוא קנה ממנה ואתה רצית לשלוח לי. היום נודע לי שר' חיים בר' יעקב בעל מגיה מברסלב אמר שקנה שמורה בטולטשין מה שר' בער חתן הרב לקח גם כן ממנה. נא להודיענו כל זה. אם אפשר שתשלח לי ב' קווארט או על כל פנים א' קווארט חטים מהשמורה המובחרת הכשרה ביותר מה טוב, אבל לא תשלח קמח כי אם חטים דיקא ולכורכם יפה יפה כראוי, כי אחריות של קמח איני רוצה לקבל. ואלו החייטים אני אטחון פה ויהיו נאפין בערב פסח בשביל הסדר. ותחקור אם יהיה ר' ישראל משה בעצמו אצליכם והוא יבטיחני לקבל מאתך אם תתן. כי הוא בעצמו המתעסק והמוכר מצה שמורה פה".

כג. ועל פי זה היו אנשי שלומנו גם כן זהירים לבלי לאכול 'שרויה' בפסח שכן נהג רבינו. (רל"י).

יח

פַּעַם תִּפְסוּ רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּיָדוֹ חֲתִיכַת מִצֵּה [פְּשׁוּטָה] שְׁהִיְתָה מְנַחַת עַל הַשְּׁלֶחָן^{יב}, וְעָנָה וְאָמַר: "מִצֵּה מֵיט שְׁמִירַת הַבְּרִית - אִיז מִצֵּה שְׁמורָה!" - "מִצֵּה עִם שְׁמִירַת הַבְּרִית - זֹהִי מִצֵּה שְׁמורָה!" ; וּבִעַת אָמְרוּ אֶת הַתְּבוֹת 'שְׁמִירַת הַבְּרִית' הַחֲוָה וְהִרְאָה רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ עַל עֲצָמוֹ^{יג} (רבי לוי יצחק שמעה כמדומה מפי רבי אברהם בן רבי נחמן):

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעב]

יט

רַבְּנֵי תִפְסוּ וְהַחֲזִיק פַּעַם בְּיָדוֹ מִצֵּה בְּפֶסַח, וְנִעְנָה וְאָמַר: "אִז מְעַן הָאֱלֹט מִצֵּה אִין דִּי הָעֲנִט - הָאֱלֹט מְעַן גָּאט אִין דִּי הָעֲנִט!" - "כְּשֶׁאוֹחֲזִים מִצֵּה בְּיָדִים - אוֹחֲזִים כְּבִיכּוֹל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּיָדִים!"^{יד} (מפי רבי אברהם שטערנאָרן) * :

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעג]

כד. אמנם אין הדבר ברור לגמרי שהמצה שעל השולחן היתה מצה פשוטה ולא שמורה [ומה שיש מוסיפים שרבינו אמר דיבור זה אחר שאנשיו תמהו על עני אחד מאנשיו שהביא מצה פשוטה לשולחנו, לא שמענו על כך באומאן מעולם, ומנין כזאת?]. (רל"י).

כה. רבינו לא בא חס ושלום לגרוע מאיש שום קבלה או הידור טוב, ופשיטא שמצה שמורה עדיפא, אלא שרצה לזרז ביותר על ההקפדה בעניין זה של שמירת הברית; ומצה שמורה יחד עם שמירת הברית - היא בוודאי מצה שמורה. (רל"י); ראה בתיקוני זוהר (תיקון טו דף ל:): "דבת זוגיה דצדיק איהו 'מצה שמורה', לגביה מצה שלימה עשירה, ומאן גרים דא למהוי בת זוגיה מצה שמורה לגביה, בגין דנטר טיפה דיליה, ומאן דפגים טיפה דיליה איתקרי בת זוגיה 'מצה פרוסה', לחם עוני וכו'".

כו. ראה כעין זה ב'ליקוטי הלכות' ברכות הראיה וברכות פרטיות ה' אות י"ט (וכן שם בהלכות תפילת ערבית ד אות כז): "כי מבואר בזוהר הקדוש שעל ידי לקיחת הארבעה מינים בידינו אנו לוקחין בידינו אותו יתברך"; וראה ליקוטי קמא סימן נ"ז אות ה', שם כתב רבינו שאכילת שבת נעשה ממנה אלקות גמור, ושם באות ח' כתב שאכילת מצה

כ

בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאִף בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, לֹא הָיוּ יוֹשְׁבִים בְּבֵנֵי בֵיתוֹ שֶׁל רַבְּנוֹ בְּשׁוּם פֶּעַם לְסֵעוּדָה בְּאוֹתוֹ שֶׁלְחָן יַחַד עִם רַבְּנוֹ, זוֹלַת בְּלִיל חַג הַפֶּסַח בְּעֵת עֲרִיכַת הַסֹּדֵר, שָׂאז הָיָה רַבְּנוֹ יוֹשֵׁב רַק עִם בְּנֵי הַבַּיִת, וְלֹא הָיָה מְרַשֶּׁה לְאָף אֶחָד לְהִסָּב אִזּוֹ אֲצִלוֹ; וְהָיָה רַבְּנוֹ יוֹשֵׁב אִזּוֹ בְּרֹאשׁ הַשֶּׁלְחָן, וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּסוּף אוֹתוֹ הַשֶּׁלְחָן שֶׁהָיָה בְּחֹדֶר הַשְּׁנִי; כִּי הַשֶּׁלְחָן הָיָה אֶרֶץ וְעָמַד בֵּין שְׁנֵי חֲדָרִים כְּאֲשֶׁר מְשַׁקּוֹף הַדִּלְת הַיְתָה מִפְּרֻדַּת בְּאֻמְצַע הַשּׁוֹלְחָן ¹⁰ - "א גֵּאנִץ יָאָר הָאָט דְּעַר רַבִּי נִישְׁט גֶּעֶגֶעֶסן אִין אִיין טִיש מִיטן בְּנֵי בֵית, נָאָר פֶּסַח אִיז גֶּעוֹעֵן אַ לֵאנְגֶע טִיש פֿון צוויי חֲדָרִים, דְּעַר טִיר הָאָט אִיבְּעִרְגֶּעֶה אַקֵּט, און דִּי בְּנֵי בֵית אִיז גֶּעֶזְעֶצן אִין דְּעַם אַנְדֶּערן חֲדָר; בֵּי דְּעַם אִיִּיגֶענֶעם טִיש - אַפֶּעַר אַ אַנְדֶּערן חֲדָר":

[שיח שרפי קודש חלק א' סימן שג]

כא

בְּתַחֲלַת הַתְּקָרְבוֹתוֹ נִסַּע מוֹהֲרֵנִי לְמַעֲדוֹעַדִּיוֹקֶע לְהִיּוֹת שָׁם עַל חֲתָנָת מֵרַת שְׂרָה בַּת רַבְּנוֹ (שֶׁהִתְקַיְמָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן תַּקס"ג), וּבָא לְרַבְּנוֹ ז"ל עַל פּוֹרִים כַּנֵּ"ל, וְנִשְׂאָר שָׁם עִם רַבְּנוֹ עַד לְאַחַר חַג הַפֶּסַח; כִּי רָצָה לְהִיּוֹת עִמּוֹ ז"ל גַּם בְּיָמֵי הַפֶּסַח¹¹ אִף שֶׁיִּדְעַ שְׁלֹא יְהִיָּה אֲצִל רַבְּנוֹ

היא כמו אכילת שבת].

כז. וראה להלן חלק ב' סימן ק"ו; חלק ג' סימן תע"ה.

כח. "ווען דער רבי האט חתנה געמאכט די טאכטער שרה'קע, דער חתנה איז געווען ראש חודש ניסן אין מעדוועדיווקע, און רבי נתן האט שוין געהאט אזא געפיל אין דעם רבי'ן אז ער איז אוועקגעפארן און געווען איבער פסח; איבערגעלאזט א שטוב פסח, און געווען ביים רבי'ן! איבער א חודש געווען דארטן!" - "כשרבינו השיא את בתו מרת שרה, החתונה היתה

בליל הסדר, כי רבנו היה נוהג לערוך את ה'סדר' רק עם בני ביתו בלבד, ולא היה מרשה לשום אחד להסב אצלו בליל הסדרים.

וספרו אנשי שלומנו שספר מוהרנ"ת שהשתוקק אז על כל פנים לראות את פני רבנו בעת עריכת ה'סדר', ועל פן הזדרז ומחר לסיים את עריכת ה'סדר' שערך אז לעצמו באיזה בית אחרי, והלך במכון תכף עד למקום האכסניא של רבנו, ועבר במהירות שם על פני הפתח ('דורכגעגאנגען גיך'), וראה איך שרבנו עומד עם הפוס בידו ואומר את התפלה "שפך חמתך וכו'"א; ושמח מוהרנ"ת על דבר זה כמוצא שגל רב ועל אף שרק ראהו בעת עברו שם במהירות, ותמיד היה נהנה ומודה להשם יתברך על כך שזכה לראות את רבנו ז"ל בעת עריכת ה'סדר' על כל פנים פעם אחת בכל ימי חייו, והיה אומר: "איך האב געזעהן דעם רביין ביים סדר! איך האב געזעהן דעם רביניס צורה ביים סדר!" - "אני ראיתי את צורת רבנו הקדוש בעת שערך את ה'סדר'!"

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן קון]

בראש חודש ניסן במעדוועדיווקע, ולמוהרנ"ת כבר היה כזה הרגש ברבינו עד שנסע מביתו והיה אצל רבינו עד אחר פסח; הוא עזב והשאיר את הבית על ימי הפסח, והיה אצל רבינו! למעלה מחודש הוא היה שם!". (רל"י).

כט. לא ידוע לנו אם מוהרנ"ת שאל את רבינו אם יוכל להיות אצלו בליל הסדר ורבינו מנעו, או לא, ומסתבר שידע כבר שאין זה רצון רבינו; וראה עוד לעיל חלק א' סימן ש"ג, ולהלן חלק ג' סימן תע"ה. (רל"י).

ל. אין הכוונה שהיה בחדר אחר באותו בית, ורק היה מוכרח לעבור דרך חדר רבינו, אלא היה בבית אחר לגמרי, והלך אז במכוון בכדי לראות את פני רבינו. (רל"י).

לא. ודוק מזה שמנהג רבינו הקדוש היה לאחוז מעומד את הכוס בידו בעת אמירת "שפוך חמתך".

כב

פַּעַם בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל פֶּסַח נִכְנַס רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ לְבֵית חֲתָנוּ רַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף, וְהִגִּישָׁה מֵרַת אֲדָל לְכַבּוּדוֹ מָרְק עִם שְׁנֵי קִנְיִדְלֵאָךְ (כַּפֶּתְאוֹת); וְנִעֲנָה רַבְּנוּ וְאָמַר לָהּ: "דְּעֵרְפֵּאָר וְוַעֲסֵטוּ הָאֲבָן צְוויי קִינְדֵּער!" - "בְּעֵבוֹר זֶה יִהְיוּ לָךְ שְׁנֵי יְלָדִים!". וְאָכַן נוֹלְדוּ לָהּ אַחַר כֶּף בֶּן וּבַת, הֲלֵא הֵמָּה רַבִּי אַבְרָהָם בְּעַר (בְּעַרְנִיו) וְאֲחֹתוֹ מֵרַת רַבְּקָה מְרִים; וְהָיָה צַר (גְּעֻטָּאן בְּאַנְג') לְמֵרַת אֲדָל שֶׁלֹּא כִּפְדָּה אֶת רַבְּנוּ עִם יוֹתֵר קִנְיִדְלֵאָךְ, שָׂאז מִן הַסֵּתָם הִיָּתָה זוֹכָה לְיוֹתֵר יְלָדִים^ב:

[שיח שרפי קודש חלק א' סימן תה]

כג

פַּעַם כְּשִׁפְאָה מֵרַת חִיָּה בַת רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ לָעִיר בְּרַסְלָב לְשִׁהוֹת שָׁם עַל יְמֵי הַפּוֹרִים, הִבִּיאָה עִמָּה אֶת בְּנֵה רַבִּי נַחֲמָן הַמְּכַנֶּה רַבִּי נַחֲמָן חִיָּה לְעַס' שְׁהָיָה אָז יֶלֶד קֶטָן, וְהִתְאַכְסְנוּ בְּ'אַיִנְפֵּאָר' (אַכְסְנִיָּה) שֶׁל הָעָשִׂיר רַבִּי מְרַדְכֵי רוֹטְנֵהִיז^ב, וְאָז הוֹדִיעוּ וְאָמְרוּ לְמוֹהֲרַנ"ת ז"ל: "חִיָּה קָע אִיז דָּא, אֹנן מֵיט נַחְמָנִיו, שְׁטֵיט אִיין בֵּי מְרַדְכֵי'עֶן" - "חִיָּה הִגִּיעָה לְכָאן, עִם בְּנֵה הַקֶּטָן נַחֲמָן, וְשׁוֹהִים הֵם אֲצֵל מְרַדְכֵי" - וּמוֹהֲרַנ"ת שָׁם לְבוֹ לְפִנְיָמִיּוֹת הַדְּבוּרִים הָאֵלֶּה (רַבִּי נַחֲמָן הָאֵט זִיךְ אַנְדֵּערֶשׁ צוּגְעֵהֶערט זִיךְ), וְנִעֲנָה וְאָמַר: "אַזוי אִיז! אַז ס'קוּמְט פּוֹרִים שְׁטֵיט אִיין נַחֲמָן' בֵּי מְרַדְכֵי'עֶן, אַז ס'קוּמְט פֶּסַח שְׁטֵיט אִיין נַחֲמָן' בֵּי דֵּער אֹר פּוֹן פֶּסַח; וְוֹאוּ עֵס קוּמְט עֶפְעַס אַ יוֹם טוֹב - הָאֵט דֵּער רַבִּי דָּאָרט

לב. בדומה לזה היה גם אצל מוהרנ"ת, ראה להלן בחלק ב' סימן פ'. (רל"י).

לג. הוא היה אחד משלושת העשירים שתמכו ברבינו בהיותו בברסלב. (רל"י).

אן אַכסניאַ, דאַרט שטייט ער איין" - "בן הדבר! כְּשֶׁמְגִיעִים יְמֵי
הַפּוּרִים שׁוֹהָה 'נַחֲמָן' (הוא רבנו הקדוש) אַצֵּל מְרֻדְכֵי הַצְּדִיק,
וּכְשֶׁמְגִיעִים יְמֵי הַפֶּסַח שׁוֹהָה 'נַחֲמָן' אַצֵּל הָאוֹר שֶׁל פֶּסַח י; הֵיכֵן שְׁמִיעֵ
אֵיזָה יוֹם טוֹב (וּפִרְט מוֹהֲרַנְ"ת אָז אֶת כָּל הַיָּמִים טוֹבִים) - יֵשׁ לְרַבְּנוּ
שָׁם אַכְסֵנְיָא, וְשָׁם הוּא שׁוֹהָה"י:

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן רנ]

כד

לא ראו אצל מוהרנ"ת, וכן אצל אנשי שלומנו, שנהגו חמרות גדולות
בבדיקת החמץ; אמנם על רבי הירש לייב הרב מברסלב מספרים
ספורים נפלאים אודות חמרותיו הגדולות בבדיקת החמץ, שארץ לו זמן
הבדיקה כמעט משך כל הלילה:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעד]

לד. ומוהרנ"ת אכן זכה לכך שחקק כביכול את רבינו בתוך עצמיותו ממש; ומחמת שבימי
הפסח הקדושים שוהה הצדיק כאמור 'בפסח', על כן גם אמר מוהרנ"ת אודות הפסח: "וואו
נַעֲמֵט מְעַן פֶּסַח אֱלִיין" - "מהיכן לוקחין את הפסח בעצמו" (מובא לעיל בסימן קפו),
והיינו שהשתוקק עוד ועוד לאורו של הצדיק. גם יש לנו להתבונן במעשה זה ולראות בו
את מעלת מוהרנ"ת, שהיתה דרכו לשים לב לכל דיבור ודיבור ששמע ולקשרו לעניין
רבינו. (רל"י).

לה. עניין זה מבואר על פי התורה "כי אקח מועד" שבליקוטי קמא סימן קל"ה, שם מבואר
כי אור הצדיק הוא בחינת קדושת יום טוב, עיין שם שאומר רבינו: "כי אף שהוא בריחוק
מאה פרסה מרבו, ולא אזיל ואתי ביומיה, על כל זה הוא מחוייב להקביל פני רבו ברגל,
היינו שיכיר פני רבו ברגל, היינו שיכבד את היום טוב ויקבל אור הגדול של יום טוב שהוא
בחינת 'פני רבו' וכו', כי עיקר קדושת היום טוב תלוי בצדיקים כנ"ל, וכשמקבל את היום
טוב הוא מקבל פני רבו ממש". (רל"י); וראה עוד 'תמימי דרך' מכתבים מ"ז ונ"ד.

לו. דהנה נחלקו הפוסקים לעניין חיוב הבדיקה באור לי"ד אם מחוייבים לחפש גם אחר
פירורים קטנים, או שאין צריך לחפש רק אחר כזית [החיי אדם (כלל קיט אות ו) ועוד
מחמירים בזה, והפמ"ג (סימן תלג א"א סק"ח) ועוד מקילים]. ולמעשה לאחר שכבר ניקו
בני הבית את כל הבית היטב גם מהפירורים, נהגו הרבה לסמוך על המקילים, אבל יש
שכן החמירו בזה (ראה שערי תשובה סימן תלג ס"א; דברי תורה (מונקאטש) ח"ב אות

כה

אֲנֹשִׁי שְׁלוּמֵנוּ לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין לָבוֹא אֶל מוֹהֲרַנִּ"ת לְחַג הַפֶּסַח^י, וְאֶפְלוּ
בְּנוֹ רַבִּי יִצְחָק לֹא הָיָה בָּא אֵלָיו אָז:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעה]

כו

מוֹהֲרַנִּ"ת הָיָה אוֹמֵר אֶת הַהֲגָדָה בְּקוֹל רָם וּבִשְׂאֵגָה^י; וְסִפֵּר רַבִּי
אֲבָרְהָם בֶּן רַבִּי נַחֲמָן שֶׁשָּׁמַע מֵאֲבִיו שֶׁפַּעַם אַחַת כְּשָׂאֵמַר
מוֹהֲרַנִּ"ת ז"ל הַהֲגָדָה, כְּשֶׁהִגִּיעַ לַתְּבוֹת "וּבְמִוְרָא גְדוֹל' זוּ גְלוּי שְׂכִינָה"
- אֲמָרָן בְּצַעֲקָה וּבִשְׂאֵגָה^י, וְנָפַל חֲלָשׁוֹת ('אִיזוּ עַר גַּעֲפְלִיבֵן חֲלָשׁוֹת'),

קלד), ויש שנהגו לחפש אף פחות מכזית ובלבד שהוא ראוי לאכילה (ראה משנ"ב סימן
תלג שעה"צ סקל"ג; סימן תלד סק"ו; סימן תמב סקל"ג; סימן תמד סקט"ו).

לז. וכן היה אצל רבינו, ראה לעיל חלק א' סימן ש"ג וחלק ב' סימן ק"ו.

לח. ראה בליקוטי קמא סימן כ' אות י': "גלות מצרים שהיה על פגם הברית כידוע וכו',
פגם הברית הוא פגם הדעת וכו', והקול מעורר הדעת, בבחינת 'הקול מעורר הכוונה',
ובשביל זה 'ונצעק וישמע את קולנו', והקול מעורר הדעת, 'וישלח מלאך' - זה משה,
בחינת דעת, ועל ידי התגלות הדעת כתיקונו אז 'ויציאנו'; ובשביל זה אומרים את ההגדה
בקול רם, כי הגאולה היתה על ידי קול, בבחינת 'וישמע את קולנו' וכו'", עיין שם; ראה
בפרקי דרבי אליעזר סוף פרק מ"ח: "רבי יהודה אומר: כל אותו הלילה (של יציאת מצרים)
היו ישראל אוכלין ושותין ושמחין ומהללין לאלקיהם בקול גדול"; וראה עוד רש"י פסחים
פ"ה ע"ב ד"ה 'והלילא': "לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגיג מתבקעים"; חידושי
הריטב"א על ההגדה: "וחייב אדם לומר ההגדה בנעימה בקול רם ובכל כוחו"; זוהר
בהעלותך דף קמ"ט ע"א; [בסימן תע"ג הביאו הפוסקים משו"ת מהרש"ל סימן פ"ח שצריך
לומר 'הא לחמא וכו' בקול רם, וביאר ב'יפה ללב' חלק ב' סימן תע"ג אות י' שכוונתו על
כל ההגדה שצריך לאומרה בקול רם, אפילו אם הוא יחידי].

לט. נוסח תנועתה כפי שצעק מוהרנ"ת - ידוע לבקיאים.

וְכָל הַנוֹכְחִים הִבִּינוּ וְהִרְגִּישׁוּ שְׂרָאָה אֶז מוֹהֲרַנִּ"ת 'גְּלוּי שְׂכִינָה' (מְעַן הָאֵט גַּעֲזַעְהֶן אֶז עַר זַעְהֵט').

גַּם אִרְע פַּעַם שְׁלֶרֶב הַתְּלֵהְבוֹתוֹ בְּאֲמִירַת הַהֲגָדָה כְּסָה מוֹהֲרַנִּ"ת אֶת פָּנָיו הַנְּלֵהְבִים שְׂפַעְרוּ מָאֵד; וְכֵן הָיָה כְּמָה פְּעָמִים בְּעֵת הַתְּלֵהְבוֹתוֹ בְּשִׁבְת קִדְשׁ: (רבי לוי יצחק שמעה מפי רבי אברהם) [שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעז]

כז

מוֹהֲרַנִּ"ת אָמַר: "אֲזוּי וּוי בְּדַרְךָ כָּלֵל קוֹמֵט דָּאָךְ פָּאֵר דְּעַר סְדַר בִּיז נֶאֱד 'חֲצוֹת', הָאֵט מְעַן קוֹבַע גְּעוֹוֶעַן אַ תְּפִלָּה פּוֹן 'חֲצוֹת' אִינְמִיטֵן סְדַר, אֶז אֲלַע אִידֵן זָאָלֵן בְּעֵטֵן אוֹיפֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּעַר נֶאֱכַט פּוֹן סְדַר זָאָל מְעַן אוֹיף אִינְזִינְעֵן הָאָפֵן חֲצוֹת" - "הָיִית שְׂבִדְרָךְ כָּלֵל הָרִי מְאָרִיכִין בְּלִיל הַסְּדַר עַד אַחֲרֵי חֲצוֹת הַלַּיְלָה, עַל פֵּן סְדַר לָנוּ בַּעַל הַהֲגָדָה לֹוֹמַר תְּפִלָּה שֶׁל 'חֲצוֹת' (הוּא הַפְּזוֹן "אֲדִיר הוּא יְכֻנָּה בֵּיתוֹן בְּקָרוֹב") בְּאֲמַצַּע עַרִיכַת הַסְּדַר, כְּדִי שְׁפָל יִשְׂרָאֵל יִבְקָשׁוּ גַם אֶז עַל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ"מא:

[שיח שרפי קודש חלק ג' סימן תעז]

מ. וראה עוד 'טור ברקת' (לרבי חיים הכהן מארם צובה) סימן תפ"א ס"ק ב' (ע"פ זוהר בא דף מ:): "החיוב של סיפור יציאת מצרים וכו', שהשכינה הולכת מבית לבית ומקשבת לאותו הסיפור והשבח שאומר איש הישראלי ושמת, ואז מלבישים עוז והדר להקב"ה כביכול".

מא. את האפיקומן אוכלים קודם חצות הלילה, ועת 'חצות הלילה' לעניין אכילת אפיקומן הוא כדעת רבינו (המובא בליקוטי קמא סימן קמ"ט) שהוא אחר שישה שעות מעת צאת הכוכבים, ומזמרים אז את הפזמון "אדיר הוא" (והוא במקום אמירת תיקון חצות, כי בליל הסדר לא היו אומרים אצל אנשי שלומנו תיקון חצות); ויש אצל אנשי שלומנו בזה תנועת ניגון יקרה ונאה מאוד מאוד. (רל"י).

בְּצֵל הַמַּחֲלָקֶת עַל מוֹהַרְנֵי"ת

כח

וְאַחַר שֶׁבֶת פְּרַשְׁת פְּרָה הַנִּ"ל נָסַע לְבֵיתוֹ לְבְרִסְלָב. וְקִדְּם פֶּסַח נִכְסְפוּ מְאֹד הָרוֹדְפִים הָרָשָׁעִים שֶׁיִּבְטִיחוּ לָהֶם שָׂרֵי הָעִיר אֲשֶׁר בְּלֵיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בְּעֵת שִׁישֻׁבֵינָם עַל הַסֵּדֶר, יִתְפָּסוּ אֶת מוֹהַרְנֵי"ת בְּשִׁלְשָׁלוֹת וְיִוְלִיכוּהוּ לְבֵית הַסֵּהָר; וּבַחֲמֵלֶת ה' נִצַּל מוֹהַרְנֵי"ת זְכָר צְדִיק לְבָרְכָה גַם מִזֶּה (קוֹנְטֵרַס יְמֵי הַתְּלֹאוֹת): [שיח שרפי קודש חלק ב' סימן שעון]

כט

מוֹהַרְנֵי"ת שָׁהָה בְּאוֹמָאן כַּמָּה חֲדָשִׁים בְּחֶרֶף שְׁנַת תַּקְצ"ה מִפְּנֵי הַמִּתְנַגְדִּים שֶׁאַרְבוּ לְנַפְשׁוֹ בְּבְרִסְלָב, וּבִסּוֹף חֲדָשׁ אֶדְר כְּשֶׁחֲזַר לְבֵיתוֹ שֶׁבְּבְרִסְלָב הִתְנַכְּלוּ אֵלָיו הַמִּתְנַגְדִּים, וּבִהַשְׁתַּדְּלוֹתָם הֶעֱמִידוּ עַל כְּרִחוֹ אֲנָשֵׁי הַצָּבָא 'שׁוּוֹאֲלִינִיעַ' (קִבְצַת פּוֹעֲלִים) שֶׁל רְצַעְנִים גּוֹזִים בְּבֵיתוֹ^{מב}; וּבְעֶרְב פֶּסַח בִּבְקָר פִּעְלוּ אֶצְלוֹ שִׁיִּצְאוּ מִהַבֵּית^{מג}.

מב. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ו' ערב שבת קודש ויקרא תקצ"ה: "הנה תיכף בבואי העמידו שוואליניע של רצענים בביתי, ומשה [חינקעס] בעצמו פעל זאת אצל האדון הגאראדניטשע, ונתן לו ממון עבור זה; ועמדו בביתי מיום ה' עד יום ג' ראש חודש ניסן העבר, ובחמלת ה' הוציאו ממביתי אחר יום ג' הנ"ל".

מג. יש לעיין בזה, שהרי במכתב המובא בהערה הקודמת נראה מבואר מדברי מוהרנ"ת שיצאו הרצענים מביתו כבר בראש חודש ניסן; ושמא יש לומר שעל אף שאת קבוצת הפועלים עצמה (ה'שוואליניע') הוציאו מביתו בראש חודש כנ"ל, מכל מקום השאירו את כלי מלאכתם שם, ואשר על כן עדיין היו הרצענים יוצאים ונכנסים להפריע בבית מוהרנ"ת, עד ערב הפסח שאז פעלו להוציאם כליל.

ומוהרנ"ת הִיָּה אִז נִסְעַר עַד לְמָאד, וּבָאוּתוֹ לַיִל הַסֶּדֶר לְפָנַי "מֵה
 נִשְׁתַּנָּה" אָמַר לְבָנָיו רַבִּי נַחֲמָן וְרַבִּי יוֹסֵף יוֹנָה:
 "קִינְדַעְרֵלְאָךְ, יַעֲצֹט וְוַעֲט אִיר מִיר פֶּרַעַגֵּן דִּי פִיר קֶשְׁיֹת - אָבְעַר נִיט
 דִּי קֶשְׁיֹת וְוַאֲס דְּעַר חוּלְק פֶּרַעַגֵּט, נָאָר דִּי קֶשְׁיֹת וְוַאֲס דִּי תוֹרָה
 פֶּרַעַגֵּט!" - "יִלְדִים, כָּעֵת תִּשְׁאַלּוּ אֶת אַרְבַּע הַקֶּשְׁיֹת - אַךְ לֹא אֶת
 הַקֶּשְׁיֹת שֶׁחֹלֵק מִקְשָׁה, אֲלֵא אֶת הַקֶּשְׁיֹת שֶׁהַתּוֹרָה מִקְשָׁה!"^{מד}:

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן שעז]

ל

בְּעֵת הַמַּחְלָקַת הַגְּדוּלָה עַל מוהרנ"ת, שָׁלַח מוהרנ"ת אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוּמֵנוּ
 שְׁיַעֲמְדוּ לְשִׁמּוֹר עֲבוּרוֹ בְּעֵת אֲפִית הַמַּצּוֹת לְחַג הַפֶּסַח:

[שיח שרפי קודש חלק ב' סימן שעח]

לא

הִנֵּה כָּאֲתִי לְבֵיתִי זֶה חֲמִשָּׁה שָׁבוּעוֹת וְאִי אֶפְשֶׁר לִי לִילֵךְ אֶל הַחוּץ, פִּי
 יוֹצֵאִים נְעָרִים וּמְקַלְלִים וּמְבַזִּים אוֹתִי בְּכָל מִינֵי בְּזִיוֹנוֹת; וְגַם פְּעַם
 אַחַת שָׁבְרוּ חֲלוֹן אַחַד בְּבֵיתִי בְּחַל הַמוֹעֵד פֶּסַח, וְהִכְרַחְתִּי לְשַׁלַּח אֶל

מד. על פי הפסוק (שמות יג יד) "כי ישאלך בנך וכו' ואמרת אליו בחוזק יד וכו'" (רל"י); וראה עוד ב'ליקוטי הלכות' חוקות העכו"ם ג' אות א': "על ידי המשפטים, שהם המצוות שיש בהם איזה שכל וטעם קצת, על ידי זה מבטלין הקושיות הנמשכין מהקליפות שנתהוו משברי כלים", עיין שם; וראה עוד שם הלכות פדיון פטר חמור ג' אות ג': "כל הקושיות שקשה לו על השם יתברך ועל צדיקי אמת וכו', כשזוכין לתרצם ולשברם, לתרץ מה שיוכל לתרץ ולהתחזק באמונה במה שאי אפשר לתרץ וכו' - אזי נעשין מהקושיות בחינת פסולת הלוחות וכו'", עיין שם דבריו הנפלאים בעניין הקושיות.

הָאָדוֹן הַגְּאֹרְדָאֲנִטְשִׁיק (הַמּוֹשֵׁל), וְתַפֵּס אֶת הַנֶּעַר לְבֵית הַסֵּהר, וְאַחַר כֵּן
הִשְׁתַּדְּלוּ בֵּית מִשָּׁה הַמְּהַפֵּךְ לְשִׁמְהָ וּמִשׁוֹאָה עִם שְׂאֵר הַמִּתְנַגְּדִים וְהוֹצִיאוּ
הַנֶּעַר, וְחָזַר וּבָזָה הַרְבֵּה:

[עלים לתרופה, מכתב מיום ו מצורע תקצ"ה]

לב

אַהֲהָ, אַחֵי וְרַעֵי, אֵי שָׁמַיִם, הַבֵּיטוּ וּרְאוּ אִם יֵשׁ מְכָאוֹב כְּמְכָאוֹבֵנוּ וְאִם
יֵשׁ בְּדִיּוֹן וּפְחָדִים כְּבִזְיוֹנֵנוּ, חֲיִינוּ וּבִפְרִט חֲיֵי תְלוּאִים מִנְּגֵד בְּכָל
עַתָּה; בְּרוּךְ הַנוֹתֵן לַיַּעַף כַּח אֲשֶׁר נָתַן לִי כַח בְּרוּל לְסִבַּל כָּל זֶה.

עַל כֵּן אַחֵי וְרַעֵי מְאֲלִיכֶם תְּבִינוּ גְדֹל הַהֶכְרַח שֶׁתִּשְׁלַחוּ מִיַּד עַל כָּל פָּנִים
הַסֵּף שֶׁפְּתַבְּנוּ לָכֶם זֶה פְּעַמִּים, כִּי מְאֲלִיכֶם תְּבִינוּ שֶׁהוּא סֵף מְעַט
מְאֹד לְפִי עֵרֶךְ הַצָּרָה הַזֹּאת, וְאִין מִי שֶׁיַּעֲמֵד בְּעַדְנוּ, כִּי כָל הַנְּגִידִים הֵם
מִתְנַגְּדִים שְׁלֵנוּ, וְלֹא נִשְׂאָר אֲצִלְנוּ כִּי אִם עֲנִיִּים וְאִיזָה בְּעַלֵי בְּתִים, וְגַם
הֵם מִתְיָרְאִים מֵהַצּוֹרֵר וּמֵהַעֲשִׂירִים לַעֲזוֹר לָנוּ, וְאֵף עַל פִּי כֵן כְּבָר הוֹצִיאוּ
בְּשִׁבִיל עֶסֶק זֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּאָה קַעֲרֵבִלֵיךְ, מְלֻבֵד מֵה שְׁצָרִיכִים
לְהַחֲזִיק אוֹתִי בְּפִרְנָסְתִּי, כִּי קִפְחוּ אֶת פִּרְנָסְתִּי מִכָּל הַצְּדָדִים, וּמְלֻבֵד מֵה
שְׂאִינִים נוֹתְנִים לִי וְלְכָל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לֹא קָמַח וְלֹא מְעוֹת חֲטִים וְכוּ'
עַל פֶּסַח, אֵף גַּם מִשָּׁה הַמְּהַפֵּךְ הַנִּי"ל הוֹלֵךְ בְּעֶצְמוֹ לְקַלְקֵל הַפִּרְנָסָה
וְהַחֲיוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד, לֹא יִסְפִּיקוּ כְּמָה יִרְעוֹת לְבָאֵר מֵה שֶׁעוֹשֶׂה מִשָּׁה
וְכָל הַמִּתְנַגְּדִים לְכָל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּכָל יוֹם בְּעֵנִין הַפִּרְנָסָה; אֵף עַל זֶה
אִין אָנוּ מְסַתְּכָלִים כָּלֵל, רַק הֵם חוֹתְרִים לְמַסּוֹר אוֹתִי חֵס וְשְׁלוֹם בְּכָל
מִינֵי עֲלִילוֹת וּמְסִירוֹת חֵס וְשְׁלוֹם, ה' יִפֵּר עֲצָתָם וַיִּקְלַקֵּל מַחֲשַׁבְתָּם:

[עלים לתרופה, מכתב מיום ו מצורע תקצ"ה]

אָצֵל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ

לג

רַבִּי שְׁמוּאֵל יִצְחָק תַּלְמִיד רַבְּנוּ וְהַרְבַּ דְּטַשְׁעֵהָרִין הָיָה נוֹהֵג לְסַבֵּב בְּאַחֲרוֹן שָׁל פֶּסַח בֵּין כָּל בְּתֵי הָעִיר טַשְׁעֵהָרִין וּמְבָרְכֶם בְּבִרְכַת הַחֵג: "א פֶּשֶׁרֶץ פֶּסַח אוֹן א גּוֹטֵן יוֹם טוֹב". וְהָיָה מְבָרְכֶם בְּשִׂמְחָה עַל אֲשֶׁר זָכוּ לַחֵג כְּאִשֶּׁר לְלֹא שְׂאֵלוֹת שֶׁל 'חֶמֶץ בְּפֶסַח' רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן:

[שיח שרפי קודש בערכו]

לד

בְּהֵיּוֹת הָרַב מְטַשְׁעֵהָרִין יֵלֵד קָטָן לָקַח אוֹתוֹ אָבִיו הָרַב הִירֵשׁ לֵיב, שְׂפִיעֵזֹר לוֹ בְּבִדִיקַת הַחֶמֶץ, וּפְתָאוּם נֶעְלַם מִמֶּנּוּ, וְחָפְשׁוֹ אָבִיו עַד שְׂמֻצָּאוֹ בְּהַעֲלִיָּה יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּהַתְמָדָה אֶת מִסְכַּת פֶּסַחִים. וְהִקְפִּיד עָלָיו אָבִיו וְאָמַר לוֹ: "אִיִּצְטֵעַר אִיז דְּעַר זְמַן צוֹ זִיִּצֵן אוֹן לְעִרְנֵעֵן? מֵעַן דְּאַרְף מְקַיִם זֵיין דִּי מְצוּהַ פּוֹן בְּדִיקַת חֶמֶץ" - "וְכִי כַּעַת הַזְּמַן לְשִׁבְתָּ וְלִלְמַד, כַּעַת צְרִיכִים לְקַיִם מְצוֹת בְּדִיקַת חֶמֶץ". וּמְסַפְּרִים שְׂפִיִם בְּאוֹתוֹ לִילָה אֶת כָּל הַמְּסָכָת:

[שיח שרפי קודש בערכו]

לה

רַבִּי לױ יִצְחָק לֹא הָיָה בְּשׁוּם פְּעַם יַחַד עִם רַבִּי אַבְרָהָם ב"ר נַחֲמָן בְּעַת עֲרִיכַת הַסֹּדֵר בְּלִיל פֶּסַח^מ, וּפְעַם כְּשֶׁרָצָה לְהֵיּוֹת בְּעַת זוֹ עָמַד יַחַד

התחמק ממנו רבי אברהם. ורבי אברהם עצמו התאכסן אז אצל זקן אחד מאומאן שהיה ידוע למכניס אורחים.

אחר כך פשטאל רבי לוי יצחק את הזקן הנ"ל על סדר הנהגת רבי אברהם בליל הסדר, ספר לו שרבי אברהם אמר את ההגדה בהתלהבות עצומה, ומרב התרגשות והתעוררות בכה הרבה בעת אמירתה:

לו

א. בליל הסדר היה רבי אהרן קיבלִיטְשֶׁער אומר את ההגדה כשהיה מסב לו כך בהנאה באחת מפנות הבית, ופניו היו אל הקיר, כדי שלא יופרע מהסתכלות עליו מהסובבים אותו, והיה אומר את ההגדה עם כסופים וגעגועים עצומים להשם יתברך, כשפניו היו בוערות (מיט אזא מין בענקעכטן צום אויבערשטן ס'האט געקאכט דאס פנים א געוואלד), והיה אומר בהתלהבות ובשפיכת דמעות רבות, ובקולי קולות^מ ובהתעוררות הלב, ובבכי רבה, כשפל בני הבית בוכים מרוב ההתעוררות באמירתה, ואפילו בניו ובנותיו שהיו עדין בימי קטנותם היו בוכים יחד עמו ושופכים דמעות כמים:

ב. דרכו היה לומר את ההגדה בהתעוררות והתלהבות כאמור ומבלי להפסיק באמצע לפרש פרושים וכדומה, רק היה אומר כסדר, פסקא אחר פסקא בכדי שלא להפסיק את ה'חיות' וה'דבקות' שבאמירת ההגדה (דער איבערהאקן די הגדה מיט זאכן האקט אפ דאס חיות,

מו. וכפי שרבינו אומר (בליקוטי קמא סימן כ, י): "ובשביל זה אומרים את ההגדה בקול רם, כי הגאולה היתה על ידי קול, בבחינת 'וישמע את קולנו' וכו'". (רל"י).

עַם הָאֶקֶט אָפּ דָאָס דִּבְקוּת'. וְרַק אַחַר כֵּךְ בְּעֵת 'שְׁלַחַן עוֹרֵךְ' הָאָרִיךְ
לְפָרְשָׁה וּלְבָאָרָה פִּיאוֹת:

ג. וְהָיוּ לוֹ כַּמָּה נִסְחָאוֹת הִידוּעִים פִּיּוּם בֵּין אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ עַל 'עֲבָדִים
הֵינּוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם' וְעַל הַקְּאִפִּיטַל 'הוֹדוּ לֵה' פִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹי^מ, 'אֵילוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ' דִּינּוּ, 'אֲדִיר בְּמְלוֹכָה':

ד. וּבְלִיל הַסֵּדֶר שֶׁל שְׁנַת תּרפ"ב הִיא הַשָּׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה לְאַחַר פְּטִירַת
חֹתָנּוּ רַבִּי אֶהְרֵן הַשְּׁתַּפְּכָה זִוְגָתוֹ - בְּתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶהְרֵן קִיבְלִיטְשֶׁעַר
בְּבִכְיָה בְּזִכְרָה אֶת עֲרִיכַת לֵיל הַסֵּדֶר שֶׁל אָבִיָּה ('זִי עֲלֶיָּה הַשְּׁלוֹם אַז עַר
אִיז נִפְטֵר גְּעוֹוֹאֲרֵן און סַע אִיז גְּעֻקוּמַעַן דְּעַר סֵדֶר, קוּמַט זִי צוּ מִיט
צוּגאַסענע טַרעֶרן, זִי דְּעַרמאַנט זִיךְ אִין דְּעַם טאַטן')

וְכֵן הָיָה גַם עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת אַחַר כֵּךְ בְּעֵת שֶׁהִיָּתָה נִזְכָּרַת לְפַעֲמִים
מִנְגּוֹנֵי לֵיל שַׁבַּת שְׁבָבִית אָבִיָּה, אוּ מִתְּנוּעוֹת הַנְּגוּן וְהַתְּלַהֲבוֹת
בְּעֵת הַהֲגָדָה שֶׁל פֶּסַח וְכְדוּמָה, לֹא הִיָּתָה יְכוּלָּה לְהַתְּאַפֵּק לְבָכוֹת לְעֲצָמָה
מֵרַב גְּעוֹוֹעִים וְכְסוּפִים: [שיח שרפי קודש בערכו]

לז

רַבִּי נַחֲמָן נְעַמְרוּבְעַר נִלְקַח בְּעַל כְּרַחוּ לְצָבָא אַחֲרֵי חֲתָנָתוֹ, וְשָׁהָה
בְּמַחְנֶה צָבָא בְּעִיר זִיטְאִמִּיר הַסְּמוּכָה לְבֵאֲרָדִיטְשׁוּב. לְפָנָי חַג
הַפֶּסַח הִיָּתָה יוֹצֵאת מִדֵּי שָׁנָה פְּקֻדָּה מִהֶקִּיסֶר, לְשַׁחֲרַר אֶת הַחֲזִילִים
הַיְהוּדִים אֶל תּוֹךְ הָעִיר לְמִשְׁךְ יְמֵי הַחֶג. נִגַּשׁ רַבִּי נַחֲמָן לְרַב הָעִיר

מז. היא תנועה שונה ונפרדת מהניגון הידוע על קאפיטל זה שהיה מושר עוד בזמן
מוהרנ"ת (לעושה נפלאות גדולות לבדו), ראה אודותיה לעיל חלק א' סימן שע"ג בהערה
על סיפור נסיעת הבעל שם טוב לארץ ישראל.

ז'יטאמיר וְסֵפֶר לוֹ שֶׁהוּא מִנְכַּדֵי מוֹהֲרַנֵּ"ת ז"ל, וּבִקְשׁ מִמֶּנּוּ שְׂשִׁיטְתֵּדֶל לְסֵדֶר לוֹ מְקוּם בְּבֵית יְהוּדֵי חֲסִיד שְׂשִׁיכָל לְשֵׁהוֹת אֶצְלוֹ בְּחָג; פְּנֵה הָרֵב לְאַחַד מֵעֲשִׂירֵי הָעִיר וּבִקְשׁ מִמֶּנּוּ שְׂשִׁיכָבֵל אֶת רַבִּי נַחֲמָן אֵלָיו לִימֵי הַחָג, וְהִסְפִּים הָעֲשִׂיר בְּשִׂמְחָה וְהִזְמִינוּ.

כְּשָׁבָא רַבִּי נַחֲמָן לְבֵית הָעֲשִׂיר בְּלֵיל הַסֵּדֶר, רָאָה שְׂמִנְחוֹת עַל הַשְּׁלֶחָן חֲלוֹת גְּדוּלוֹת, וְנִעְמַד נִפְחָד וּמְשִׁתוּמֵם - אָף כְּשֶׁהִבְחִין בְּזֶה הָעֲשִׂיר, אָמַר לוֹ: "אֵין לָךְ לְהִתְפַּלֵּא, עֲשׂוּיוֹת הֵן אָף מִבִּיצִים, סֶכֶר, וְקִמַּח מִצָּה בְּלֶבֶד".

אַחַר כֵּן כְּשֶׁהִתְחִילוּ לומר אֶת הַהֲגָדָה, אָמְרָה רַבִּי נַחֲמָן בְּהִתְלַהֲבוֹת וּבְהִתְעוֹרְרוֹת כְּזוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתוּמְמוּ בְּנֵי הַבֵּית מְאֹד מְאֹד, כִּי לֹא שָׁמְעוּ מֵעוֹלָם אֲמִירַת 'הַהֲגָדָה' בְּמִתִּיקוֹת כְּזוֹ, וּכְבֻדוּהוּ וְהִעֲרִיכוּהוּ כָּל כָּף, עַד שֶׁאַחַר הַפֶּסַח הִבִּיאוּ לוֹ לְמַחְנֵה הַצָּבָא בְּכָל יוֹם בְּצִהְרִים אַרוּחוֹת מוֹכְנוֹת כְּשֵׁרוֹת לְמִהְדָּרִין, וְעָשׂוּ זֹאת בְּקִבְעוֹת עַד שֶׁשְׁחָרְרוּהוּ, כִּי הִבִּינוּ בְּגִדְלָתוֹ וְהִרְגִּישׁוּ בְּסִבּוֹ מִשְׁהִיטוֹ בְּמַחְנֵה; וְכִמְדַּמָּה גַם שְׁבֻזְכוֹת לֵיל הַסֵּדֶר הַזֶּה בָּא הָעֲשִׂיר הַנִּ"ל אָף לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאוּמָאן:

[שיח שרפי קודש חלק א' סימן תרמב]

לח

פַּעַם בְּעָרֵב פֶּסַח לְפָנוֹת עָרֵב, נִפְטָרָה בְּתוֹ הִילָדָה שֶׁל רַבִּי מִתְתִּיָהוּ הַכֹּהֵן בְּרֻזְעֶסְקִי רַחֲמָנָא לִיצְלָן. וְסֵפֶר רַבִּי גְרִשׁוֹן הָעֲנִיף הִי"ד^מ, שֶׁהִתְאַרַח

מח. מהבחורים החשובים שהתקרבו עוד בפולניה ונשלח בין העשרים ושבעה מאנשי שלומינו למקום בלתי ידוע (רל"י). ראה אודותיו בערך 'עשרים ושבעה מאנשי שלומנו ה' יקום דמם'.

אָז אָצֶלוּ בְּעֵת לַיִל הַסֵּדֶר, שְׁיָשָׁב רַבִּי מִתְתִּיָּהוּ וְדִבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה וְחֻדוּשִׁים דְּאוּרֵי־תָא נְשָׁגְבִים, בְּתַכְלִית הַרְגִיעָה וּבְהַתְרוֹמְמוֹת הַמַּחֲיָן, כְּאָדָם הַמְאֻשָּׁר וְשָׂמַח בְּתַכְלִית הַשְּׂמֵחָה וְהַחֲרוּת, מְרַב הֵיטוֹו בְּעַל מַח וּבְעַל מְדַרְגָּה גְבוּהָה כְּזוֹ:

[שיח שרפי קודש חלק א' סימן תרמב]

ל ט

סֵפֶר רַבִּי אֵלִיָּהוּ חַיִּים רוֹיזִין שְׁפַעַם הַתְּאַרְח בְּפִסַּח אָצֶל רַבִּי שְׂמֵחָה רְאוּנְפַעֲלָד^ט, וְהַתְּפִלָּא מְאֹד מֵהַנְּהַגְתּוֹ בְּסִדּוּר הַסֵּדֶר וְאַמִּירַת הַהַגָּדָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְשַׁפַּח מַעֲמָד נְשָׁגָב זֶה כָּל יְמֵי חַיָּיו:

[שיח שרפי קודש בערכו]

מ

בְּעֵת הַיּוֹת רַבִּי לְוִי יִצְחָק בְּמוֹסְקָא עָרְף אֶת הַסֵּדֶר בְּלִיל הַפִּסַּח אָצֶל רַבִּי מֹשֶׁה חַיִּים אֶלְבוּים, וְהָיָה אָצֶלוּ אֵיזָה בַּחֲזוֹר מְחַלֵּל שֶׁבַת בְּפִרְהֶסְיָא רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן, וְהַצְטַרְפוֹתוֹ הֵיטָה קָשָׁה לָהֶם כִּי יֵינוּ יֵין נֶסֶף, בְּפִרְט כְּעֵת בְּלִיל הַסֵּדֶר עִם הָאַרְבַּע כּוֹסוֹת יֵין וְכוּ'. וְעַל כֵּן סָכְמוּ יַחְדָּיו מִקִּדְמָה שְׁבֵהַתְּחַלַּת עֲרִיכַת הַסֵּדֶר יְכַרִּיז רַבִּי מֹשֶׁה חַיִּים שְׁנֵהוּג בְּלִיל הַסֵּדֶר שְׁאַחַד מוֹזַג אֶת הַכּוֹס עֲבוּר כְּלָם^ט. וְאָכֵן בְּתַחֲלַת הַסֵּדֶר הַכְרִיז רַבִּי מֹשֶׁה חַיִּים: "בֵּינֵם סֵדֶר גִּיס אֵיף אָן" - "בְּעֵת הַסֵּדֶר אָנִי מוֹזַג". וְעַסְק כָּל הַעֵת הוּא וְרַבִּי לְוִי יִצְחָק לְמוֹזַג יֵין לְמִסְבִּין, וְהַבִּינְ הַבַּחֲזוֹר הַנִּלְ סַבַּת

מט. רבי שמחה אליעזר ב"ר יהודה ראזנפעלד מעיר נאוואשעליץ.

ג. השאיר אחריו בן (רבי פנחס זאויל) אשר מנוחתו כבוד בבית העלמין בתל אביב (רל"י).

גא. ראה פסחים קיד. כתוב: מזגו לו כוס ראשון. ובשלחן ערוך אורח חיים תעג, א. כתוב:

מוזגין לו כוס ראשון. והכוונה דרך חירות שלא ימוזג לעצמו.

אָמְרוּ כִּף, וְהֵם הִתְנַהֲגוּ בְּדַרְךְ הַלְמוּד שֶׁל רַבְּנֵנוּ שֶׁל 'עוֹד מְעַט וְאִין רָשָׁע'
הַמְּבֹאָר בְּלִקוּטֵי קַמָּא סִימֵן רַפ"ב לְדוֹן כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת מַה גַּם שְׁהִיָּה
לוֹ נְקוּדָה טוֹבָה זוֹ לְבוֹא וְלַעֲרֹךְ אֶת לֵיל הַסֵּדֶר כִּיהוּדִי, וְאֶכֶן אֵט אֵט
שָׁנָה בְּחֹזֶר זֶה אֶת דְּרָכּוֹ עַד שֶׁלְּבִסּוֹף עָזַב אֶת מְלֹאכְתּוֹ שְׁחִלְל בָּהּ שִׁבְת
וְנִהְפָּךְ לְבַעַל תְּשׁוּבָה"י: [שיח שרפי קודש בערכו]

אֲמֵרוֹת טְהוֹרוֹת

מֵא

הָיוּ מְדַגְּשִׁים וּמְבֹאָרִים הַרְבֵּה אֶת הַכְּתוּב בְּסֵפֶר נַחַת הַשְּׁלֶחַן עַל הַנְּאֻמֶּר
בְּהַגְדָּה: מִתְחַלָּה עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ וְעַכְשָׁו קִרְבָּנוּ
הַמְּקוֹם וְכו', שֶׁהֵנָּה זֶה דְּרָךְ הַבַּעַל-דְּבָר תְּמִיד לְהַזְכִּיר לְהֶאֱדָם אֶת פְּשָׁעֵיו

גב. "אין דעם ענין פון למוד זכות איז דא א געוואלדיגע למוד, עס זיצט איינער ביים טיש, און ער איז א מחלל שבת, ער טאר נישט צורירן צום וויין און איך דארף אים דן זיין לכף זכות! אזוי ווייט! ער טאר דאך נישט צורירן צום וויין, ער איז א מחלל שבת בפרהסייה, ער ארבעט אום שבת, אז ער וועט צורירן צום וויין איז דאס יין נסך! און איך דארף אים דן זיין לכף זכות!" - "בענין זה של לימוד זכות יש לימוד עצום, יושב אחד אצל השולחן והוא מחלל שבת, אסור לו להתקרב ליין ואני צריך לדונו לכף זכות, כל כך נשגב הדבר, הוא אסור לו הרי להתקרב אל היין כי הוא מחלל שבת בפרהסייה, הוא עובד בעצם יום השבת ואם יתקרב אל היין הרי שהיין דינו כיון נסך, אמנם אני צריך לדונו לכף זכות" - "אז א טאטע האט א שלעכט קינד און ער וויל דער קינד מדריף זיין וועט ער זאגן אז די שלעכט קייט איז נישט קיין שלעכט? אבער דערפאר איז עס נישט אויס קינד, ער ווערט נישט 'אויס קינד' דערמיט; דאס קינד איז א קינד" - "כאשר לאבא יש ילד רע והוא רוצה להדריך את בנו, וכי יאמר לו שהרע אינו רע? אמנם בשל מעשי הרע לא יהיה הבן יותר בן לאביו? הבן הוא עדיין בן לאביו!". (רל"י).

וַחֲטָאֵי שְׁמַקְדָּם, אוֹלָם אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא אֶת הַ"וְעַכְשָׁיו" קִרְבָּנוּ הַמָּקוּם",
 שֶׁהוּא הַרְגַע שְׁעוֹמֵד בּוֹ הָאָדָם, וְכֹךְ בְּכָל רִגַע וְרִגַע, כִּי הָעֶבֶר אֵין, אֵין
 מִמֶּשׁ. וְעַל יְדֵי שְׁיַחְשׁוּב הָאָדָם רַק עַל הַ"וְעַכְשָׁיו" יִזְכֶּה לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו
 יִתְבַּרְךָ כְּרָאוּי: [שיח שרפי קודש חלק א' סימן תקכב]

מב

הָיוּ מְדִיקִים וְאוֹמְרִים בְּהִכְתּוּב בְּהַגְדָּה שֶׁל פֶּסַח "אֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי וְכוּ' לָבֵן
 בִּקְשׁ לְעַקֵּר אֶת הַכֹּל וְכוּ'. שֶׁלְכַאוּרָה לָמָּה יֵאָמֵר זֹאת עַל לָבֵן אַחַר
 שֶׁאֶצְלוּ גְדָלוֹ הַשְּׁבָטִים וְאֶצְלוּ הָיָה יַעֲקֹב אֲרַבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּמִדּוּעַ לֹא יֵאָמֵר
 זֹאת עַל עֵשׂוֹ הַרְשָׁע שֶׁהוּא אָמַר בְּמִפְרָשׁ "אֶהְרָגָה אֶת יַעֲקֹב אַחִי" (בראשית
 כז). וּבְאֵרוֹ שְׁעֵנִין קִלְפַת לָבֵן הִיא קִלְפָּה מְסַכֶּנֶת עוֹד יוֹתֵר מֵעֵשׂוֹ, כִּי עֵשׂוֹ
 הוּא מְכַרִּיז בְּגִלּוֹי כְּוֹנֵתוֹ, וְאוֹמֵר בְּפִיו מָה שֶׁחׁוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ, וְאִף שֶׁהוּא מְסַכֵּן
 מְאֹד אִף עַל פִּי כֵן אֶפְשָׁר וְנִתֵּן יוֹתֵר לְהִנְצֵל מִמֶּנּוּ, מָה שֶׁאֵין כֵּן לָבֵן שֶׁהוּא
 רַמְאִי וְנוֹכַל קָשָׁה לְהִנְצֵל מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר מָה גַם שֶׁהוּא עוֹ פְּנִים שֶׁאוֹמֵר אַחַר
 כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לוֹ יַעֲקֹב "הַבְּנוֹת בְּנוֹתֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְכֹל אֲשֶׁר אִתָּה
 רוּאָה לִי הוּא". וּבְרַמְאֹתוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְפַגֵּעַ בְּבָנִים וּבְהַמְשֵׁךְ הַדּוֹרוֹת, וְרָצָה
 לְקַחַת אֶת כָּל הַגְּדָלָה שֶׁל יַעֲקֹב מָה שֶׁיִּגַע בְּבָנָיו לְגַדְלָם וּלְחַנְכָם כְּרָאוּי וְהוּא
 מְבִטֵּל כָּל קִדְשָׁתָם בְּמַחֵי יָד בְּאִמְרוֹ: "הַבְּנוֹת בְּנוֹתֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי", כְּאוֹמֵר
 לְיַעֲקֹב אֵין לָךְ בָּהֶם שׁוּם חֵלֶק וּקְדוּשָׁה. וּקְלִפָּה כְּזוֹ הַמְּסַתֶּרֶת עֲצָמָה
 וְכוֹנֵתִיהָ קָשָׁה הַרְבֵּה יוֹתֵר לְהִנְצֵל מִמֶּנָּה, כִּי בְּסִתָּר לְבוֹ מְבַקֵּשׁ לְעַקֵּר אֶת
 הַכֹּל אִף שֶׁכָּלִפִּי חוּץ נְדָמָה שְׁעוֹשָׂה טּוֹבוֹת: [שיח שרפי קודש בערכו]

מג

כְּשֶׁאֵמַר פְּעַם אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמִינוּ לְהִרְבֵּ אַחַר יְמֵי הַפֶּסַח: 'הִנֵּה כָּבֵר
 עָבְרוּ יְמֵי הַפֶּסַח'. אָמַר לוֹ הִרְבֵּ: "עַם אֵיז שׁוֹיֵן בְּרוּךְ הַשֵּׁם

מה

בַּמִּשְׁנָה (ובחים פ"ה מ"ח) "הַפֶּסַח אֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא לְמִנּוּיּוֹ, וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא צֻלִּי".

פֶּרַש פַּעַם רַבִּי שְׁמוּאֵל שְׁפִירָא זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה בְּצַחוֹת: 'הַפֶּסַח',
בְּגִימְטְרִיא נְחֻמְיָי, 'אֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא בַּלַּיְלָה', שְׂאֵז עֶקֶר הָעֲבוּדָה
שֶׁבְּעֲבוּדַת ה', כַּמּוּבָא בְּסִפְר שִׁיחוֹת הַר"ן, 'וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא עַד חֲצוֹת',
שָׁבוּ תְלוּי הַכֵּל, וּמִמֶּנּוּ הִתְחַלַּת כָּל הָעֲבוּדָה 'וְאֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא צֻלִּי'
מְלִשׁוֹן צְלוֹתָא וּבְעוֹתָא לְשׁוֹן תְּפִלָּה: [שיח שרפי קודש בערכו]

התחיל הבעל הבית להתמרמר מאד בדביקות ויראה גדולה, ושאלו הצדיק מה זאת שדוקא בזה המאמר אתה מתעורר בלבך ולא בשארי המאמרות, והיתה תשובתו, הלא הוא אומר, תם מה הוא אומר, היינו התם בעולם האמת מה אומרים עליו האם כוונתו רצוי להשי"ת (כי תם בלשון רוסיא הוא התם (והתפעל הצדיק מאד ואמר שכדאי ה' שנשאר אצלו בשביל זה הדיבור לבד) היינו שהעיקר באמת מה אומרים שם, ובפרט מה אומר השי"ת, אבל מה שאומרים כאן בעלמא דשיקרא הוא אפס גמור".

גה. ראה 'כוכבי אור' מערכת 'חכמה ובינה' אות כה: "פסח' במספר 'נחמן'; 'נעימות נצח' מכתב יב מרבי שמשון בארסקי: "העיקר בהשגת הדעת של פסח, הוא דעת רבינו ז"ל אשר שמו הקדוש בגימ' פסח"; שם מכתב יט: "בהתקרבות אמיתי לאור הקדוש של אדומ"ר ז"ל, אשר שמו הקדוש בגימ' פסח"; "גנזי אבא' מכתב קסת: "בהתקשרות לצדיקים אמיתיים ובהצדיק האמת, ששמו עולה פסח".

גו. ראה 'שיחות הר"ן' סימן שא: "שמעתי בשמו שאמר, שעיקר עבודת איש הישראלי הוא בחורף לזיהר ולקום בחצות לילה. ובקיץ בעת שהלילה קצרה מאד (שאז אין עומדין בחצות כמבואר במקום אחר (ליקוטי קמא סימן קמ"ט), אז יזהר לעמוד בבוקר השכם בעלות השחר".

מנהגים וענינים שונים

מו

רבי נחמן טולטשינער היה נוהג לאכל בפסח רק מצה שמורה משעת קצירה¹, וכן היה נוהג לבלי לאכל מצה שרויה פדרן אשר נהגו פן אצל רבנו הקדוש ומוהרנ"ת זכרוננו לברכה², פן גם נהג רבי אברהם בנו, וחתנו רבי יחיאל ווייסלייב ושאר אנשי ביתו ומשפחתו³.

גז. ראה 'שולחן ערוך' אורח חיים סימן תנ"ג סעיף ד': "החיתים שעושים בהם מצת מצוה, טוב לשמרן שלא יפלו עליהן מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה וכו'", עיין שם; וראה ב'משנה ברורה' שם סוף ס"ק כ"ה: "כתבו האחרונים דאף דמדינא אין צריך שימור לשם מצה רק למצות של לילות הראשונות וכו', נהגו לעשות שימור לשם מצה בכל המצות משעת טחינה וכו'", עיין שם.

נח. ראה לעיל חלק ג' סימן תעא: "רבנו היה נוהג לאכול בפסח רק מצה שמורה משעת קצירה, וכן היה נוהג לבלי לאכול מצה שרויה, וכך נהגו גם אנשי ביתו"; וראה 'עלים לתרופה' מכתב מיום ה' ויקרא תקצ"ו: "אודות מצה שמורה תודיענו מה נעשה ונשמע שם, כי ר' ישראל משה מפה התפאר שרק בטולטשין נמצא שמורה ישנה והוא קנה ממנה ואתה רצית לשלוח לי. היום נודע לי שר' חיים בר' יעקב בעל מגיה מברסלב אמר שקנה שמורה בטולטשין מה שר' בער חתן הרב לקח גם כן ממנה. נא להודיענו כל זה. אם אפשר שתשלח לי ב' קווארט או על כל פנים א' קווארט חטים מהשמורה המובחרת הכשרה ביותר מה טוב, אבל לא תשלח קמח כי אם חיתים דיקא ולכורכם יפה יפה כראוי, כי אחריות של קמח איני רוצה לקבל. ואלו החיתים אני אטחון פה ויהיו נאפין בערב פסח בשביל הסדר. ותחקור אם יהיה ר' ישראל משה בעצמו אצליכם והוא יבטיחני לקבל מאתך אם תתן. כי הוא בעצמו המתעסק והמוכר מצה שמורה פה"

נט. וכן נהגו כלל אנשי שלומנו בכל הדורות שהיו נזהרים בשני הדברים הללו. אמנם בסוף ימיו של רבי אברהם ב"ר נחמן, כשכבר לא היה יכול ללעוס והיה מוכרח לשרות המצה, אז התיר נדרו ואכל מצה שרויה. (רל"י).

וְאֵף עַל פִּי כֵן נֶעֱנָה פְּעַם רַבִּי נַחֲמָן וְאָמַר לְבָנֵי בֵּיתוֹ: "אִזְ סְיוּעַט אַרְיִינְפֶּאֶלְן אַ שְׂטִיקֶל מִצָּה זָאל מְעַן מִיר נִישְׁט זָאגֵן, מְעַן דֶּאָרְף זְעַד הֵיטֵן פֿון אַ מִשְׁהוּ חֲמִץ, נִיט פֿון קִיין מִשְׁהוּ מִצָּה" - "אִם יְפוֹל אֵיזֶה פֿרוּר מִצָּה מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַמָּרֶק, שְׁלֵא יִגְלוּ לוֹ הַדְּבָר, כִּי הַתּוֹרָה הַזֶּהִירָה וְאַסְרָה מִשְׁהוּ חֲמִץ וְלֹא מִשְׁהוּ מִצָּה"^ס: [שיח שרפי קודש בערוך]

מז

רַבִּי לִוִּי יִצְחָק הַסִּבִּיר פְּעַם, מְתֵי נִקְרָא מְנַהֵג בְּשֵׁם 'חֲמֶרָא יְתָרָה', וּמְתֵי נִקְרָא בְּשֵׁם 'הַדּוּר מִצּוּה', וְהִרְחִיב בְּזֶה אֶת הַדְּבֹר, וְתַמְצִית הַיּוֹצֵא הוּא: שְׁכַל עוֹד שְׁאִינוּ בָּא מִחֲמַתָּם לְעַצְבוֹת וּלְבִטּוֹל תּוֹרָה וּתְפִלָּה אוֹ שְׁמַאֲבַד שְׁמַחַת הַמִּצּוּה בְּכַף, הָרִי שְׁבּוּדָאֵי כָּל שְׂיָכוֹל הָאָדָם בְּמַעַט פְּעֵלָה לְהִדַּר בְּמִצּוּה כְּמוֹ תְּפִלִּין, צִיצִית, אֶתְרוּג וְכוּ' וְכוּ' בּוּדָאֵי שְׁנֹכּוֹן שְׂיִהְדַּר, וְאִין הַהַדּוּר בְּכֻלָּל חֶסְרוֹן, וְאִינוּ חֲמֶרָא יְתָרָה כָּל עוֹד שְׂיָכוֹל לְעַמֵּד בָּהּ בְּשִׁמְחָה וּבְהִרְחֻבַת הַדַּעַת וּלְבִלִּי לְהִזִּיק וּלְהַפְרִיעַ לְזוּלָתוֹ, וְאִינוּ בָּא עַל חֲשׁבוֹן הַזּוּלָת. וְהוּא עֲצָמוֹ נִהַג שְׂהִיָּה מְכִין לְעַצְמוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח דּוּד מִים לְשִׁתִּיָּה לְכָל יְמֵי הַחֵג, וְכֵן עֲשָׂרוֹת בְּשָׁנִים. וְאָמַר שְׁמַחַמַת שְׁאִין בְּזֶה שׁוּם קָשִׁי לְנִהַג כֵּךְ כִּי אִם לְמִלְאוֹתוֹ בְּעֶרֶב פֶּסַח. וְאִינוּ תּוֹפֵס אֶת הַזְּמַן, וְאִין בָּהּ טְרַחָא יְתָרָה עַל כֵּן נוֹהֵג בָּהּ, וְאִכֵּן פְּעַם כְּשֶׁנִּתְקַלְקַל הַדּוּד שְׁתָּה מִמֵּי הַבְּרוֹ אַחַר שְׁסַנְנּוֹ בְּמִסְנַנֵּת, וְאַחַר כֵּךְ תִּקֵּן הַדּוּד וְחָזַר לְמִנְהַגוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. וְרַבְּנּוּ בְּעַצְמוֹ שְׁאָמַר לְבִלִּי לְהַחְמִיר בְּזֶה הָיָה גַם מִחֲמַת רַב הַטְּרַחָא שְׂהִיָּה אִזְ בְּדְבָר, וְכַמְבָּאָר בְּשִׁיחֹת הַר"ן (אוֹת רֵלָה). וְעַקֵּר הַחֶסְרוֹן בְּחֲמֶרוֹת יְתָרוֹת'

ס. כי דרך העולם לעשות מזה 'עסק גדול' ולפנות את הצלחת וכיוצא בזה, על כן ביקש רבי נחמן שלא יגלו לו. (רל"י).

הוא מחמת המרה שחרה שבא ומסתעף ממנה, בפרט כשאין לחמרא זו מקום ומקור בדברי ה' שלחן ערוך, כמו למשל אלו המחמירים לכלי לאכל ירקות שונים כמו מלפפון וכדומה בפסח וכדומה לזה. אבל בודאי הדור מצוה השיף רק לממון שנתן להשיגו, בודאי חבוב מצוה יש בזה, כמו הדור בתפלין נאים וכשרים, ובטלית נאה, וכבוד שבת וכדומה. פי בשרש קיום המצות הוא הפסוק: 'פקודי ה' ישרים משמחי לב':

מח

לא נהגו אנשי שלומנו להקפיד בדוקא באפית מצות מצוה בערב פסח. וספר רבי אברהם שטערנהארץ לרבי לוי יצחק, שגם זקנו הרב מטשעהרין לא נהג במנהג זה, בהטעימו שיש לו הרבה טעמים וחסשות המבטלים חמרה זו, ובעקרו מחמת המהירות והפזיזות שיש באפית המצה בשעה דחוקה זו^א. אמנם בודאי מי שהיכלת בידו לאפות בשעה זו כראוי, נכון הדבר מאד וכמבאר בפוסקים^ב:

סא. ראה 'משנה ברורה' סימן תנח סעיף קטן ג: "והנה רוב ישראל אין נוהגין לזוהר אפילו במצת מצווה ללוש בערב פסח, וחיפשתי וכו' ומצאתי טעם להליץ בעד המנהג וכו' קשה לזוהר שלא ימצאו אף משהו חמץ בהחטים שלא יהיו מחומצים על כן אופין מקודם כדי שיתבטל החמץ" וראה עוד 'מעשה רב' אות קפ"ח שהג"ר א לא היה מקפיד בזה לאפות את מצת המצווה בערב פסח אחר חצות ועוד.

סב. וראה 'עלים לתרופה' מיום ה' ויקרא תקצ"ו: "אם אפשר שתשלח לי ב' קווארט או על כל פנים א' קווארט חטים מהשמורה המובחרת הכשרה ביותר מה טוב, אבל לא תשלח קמח כי אם חטים דיקא ולכורכם יפה יפה כראוי, כי אחריות של קמח איני רוצה לקבל. ואלו החטים אני אטחון פה ויהיו נאפין בערב פסח בשביל הסדר".

מט

בְּלִיל יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח הָיוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ שֶׁבְּחוּץ לְאָרֶץ נוֹהֲגִים
 כְּמִנְהַג הָאָרֶץ לְסַפֵּר סְפִירַת הָעֶמֶר אַחַר עֲרִיכַת הַסֶּדֶר. כְּשֶׁהֵטַעַם
 לְדַבֵּר הוּא שָׂאֵם יִבְרָךְ עַל הַסְּפִירָה לְפָנֵי עֲרִיכַת הַסֶּדֶר, הָרִי הַכְרִיז בְּזֶה
 שְׁיֹם זֶה הוּא כָּבֵר ט"ו נִיסָן, וְאִיךָ יוֹכֵל אַחַר כָּךְ לַעְרוֹךְ אֶת הַסֶּדֶר מִשׁוֹם
 סְפִיקָא דְיוֹמָא שֶׁל יוֹם ט"ו נִיסָן. וְרַבֵּי גַעְצָע שֶׁהָיָה מְהֵדֵר בְּסְפִירַת הָעֶמֶר
 בְּיוֹתֵר, הָיָה בָּא לְבֵית הַמְּדַרְשׁ אַחַר עֲרִיכַת הַסֶּדֶר לְסַפְרוֹ בְּמִנְיַן יַחַד עִם
 מַעֲט הַבְּחוּרִים שֶׁעָרְכוּ שָׁם אֶת הַסֶּדֶר:

[שיח שרפי קודש בערכו]

נ

נִסַּח אֲמִירַת הַהֲגָדָה הַיְדוּעָ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ רַבִּי לְוִי יִצְחָק, אָמַר שֶׁלְדַעְתּוֹ
 נוֹבְעִים הֵם מִנִּסַּח הָעוֹבְדֵי ה' שֶׁבְּחִבּוּרַת רַבִּי סְעַנְדְּעֵר
 מְטִירָהאֹוִיִצֵּעַ שְׁחוּתָנוּ רַבִּי אֶהְרֹן קִיבְלִיטְשֶׁעֶר שֶׁהָיָה מְטַבְּעוֹ בְּעַל מִנְיָן
 נִפְלָא, לְמַדָּם מֵהֵם:

[שיח שרפי קודש בערכו]

נא

הַנְּגוּנִים הַיְדוּעִים עַל יוֹהֵיא שֶׁעֲמָדָה, הֵם נְגוּנִים שֶׁנִּתְקַבְּלוּ אֶצְלָנוּ מִמָּה
 שֶׁהָיוּ שָׂרִים בְּעוֹלָם - "אֶ וְעֵלְטָס נִסַּח": [שיח שרפי קודש בערכו]

סג. ראה מחברת הקודש שער ספירת העומר: 'אין מברכין על ספירת העומר תחלה בליל
 ב' דפסח כי אם אחר גמר הסדר כלומר עד סוף ברכה אחרונה לכוס ד' דע וזכרהו'. גם
 ראה פרי עץ חיים שער חג המצות פרק ח 'כתב הרמ"ע, אין לספור עומר בליל ב', עד
 אחר גמר כל הסדר כולו תחלה, ונראין דבריו, שהרי בחינת הסדר הם כל פרטי המוחין,
 והעומר פרט א' לבד, ואיך נהפך סדר הדברים'. ויש בזה מחלוקת גדולה בין המקובלים
 וראה נהר שלום דף לב. שמצד להיפך כי מצות ספיר היא מדאורייתא וכו' עיי"ש באריכות
 על פי סוד. גם ראה בברכי יוסף לחיד"א או"ח סימן תפט.

נב

הַנְּגוֹן הַיְדוּעַ שֶׁל 'חֶסֶל סְדוּר פֶּסַח', חֵבֵר עַל יְדֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ:

[שיח שרפי קודש בערכו]

נג

לֹא הָיָה אֶצֶל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ בְּאוֹמָאן זֶמֶר מִיַּחַד עַל הַפִּיט 'אַחַד מִי יוֹדֵעַ'
וְעַל 'חַד גְּדִיא':

[שיח שרפי קודש בערכו]

נד

הַנְּגוֹן הַיְדוּעַ שֶׁל 'קָרֵב יוֹם' בְּתַנּוּעַת הַשְּׂמֵחָה חֵבֵר עַל יְדֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ,
וְהָיָה מוֹשֵׁר הַרְבֵּה בְּאוֹמָאן. וְהַנְּגוֹן בְּתַנּוּעָה שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוֹל,
לֹא שָׁרוּ וְלֹא יָדְעוּ מִמֶּנָּה כָּלֵל בְּאוֹמָאן, רַק רַבֵּי דָּוִד שְׁטַעֲפֵעַר הוּא אֲשֶׁר
נִגְנָה כָּאן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יְדוּעַ מְקוּרוֹ מֵאֵין: [שיח שרפי קודש בערכו]

נה

הַנְּגוֹן הַיְדוּעַ שֶׁל 'אֲדִיר הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם' וְכוּ', הָיָה מוֹשֵׁר הַרְבֵּה
בְּאוֹמָאן:

[שיח שרפי קודש בערכו]

נו

בְּלִיל שְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח לֹא הָיוּ גְעוּרִים כָּל הַלֵּילָה (וְשׁוֹמְרִים גַּם אַז עַל
קִימַת חֲצוֹת). גַּם לֹא אוֹמְרִים בְּלֵילָה 'שִׁירַת הַיָּם' כְּמִנְהַג כְּמָה
מְקוֹמוֹת, אֲלָ אוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּמַתִּינּוֹת בְּעֵת הַתְּפִלָּה בְּאַשְׁמֹרֶת
כְּמִנְהַגְנוּ: [שיח שרפי קודש בערכו]

נז

אֵלֹהֵי הַיָּמִים הַהֵשֶׁכְּמוֹת שֶׁהִנְהִיג הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ לְכָלֵּל הַנְּלוּיִם אֵלָיו, לְהַתְּפִיל בָּהֶן בְּבִקְרֵי הַשָּׂכָם מְאֹד (מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר מִמֶּשׁ): שְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח^ס, שְׂבוּעוֹת (בִּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן), תְּשׁוּעָה בְּאֵב, הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, וּפּוּרִים; וּבִדְרָךְ זֶה נוֹהֲגִים אֲנִשֵּׁי שְׁלוֹמֵנוּ חֲסִידֵי בְּרִסְלָב מְדוּר דוֹרֵס^ה. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב עֲצָמוֹ הָיָה מִתְּפִיל כְּפֹתִיקִין מֵדֵי יוֹם, הֵן בְּקִיץ וְהֵן בַּחֲרֹף כַּנִּל:
[שיח שרפי קודש חלק א' סימן שלא]

ספּוּרֵי צְדִיקִים

נח

הַרְבֵּי רַבֵּי בְּרוּךְ מִמְּעוֹן בּוֹז' הָיָה אוֹמֵר: "דִּי וּוְעֵלֵט, אַז סָע קוּמֵט אֱלוֹל אוֹן תְּשִׁירֵי - פֶּאסֵט מְעַן, אוֹן אַז סָע קוּמֵט נִסְן - מֵאֲכָט מְעַן פֶּעֶטֶע גַּעֲנִז אוֹן פֶּעֶטֶע קֵאטְשֶׁקֶעס, אוֹן מְעַן מֵאֲכָט גוּט צוּ עֶסֶן; אָבֶעֶר אַז ס'וועט זײן פֶּאָרְקֶעֶרֶט, אוֹן אַז סָע קוּמֵט נִסְן וּוְאֵלֵט מְעַן אֶסֶאך גַּעֲפֶעֶטֶן אוֹן גַּעֲוִינֵט צוּם אוֹיבֶעֶרֶשֶׁטֶן מְעַן זֵאל גַּעֲרֵאטְעוּוועט ווערן פּוֹן אַ מִשְׁהוּ חֲמִץ פֶּסַח - וּוְאֵלֵט מְעַן גַּעֲקֶעֶנֶט מֵאֲכָן תְּשִׁירֵי אַזְעֶלְכֶע פֶּעֶטֶע גַּעֲנִז, וּוְיֵיל

סד. ראה בימי מוהרנ"ת' חלק ב' סימן ע"א: "דרכנו תמיד בברסלב להתפלל ביום שביעי של פסח בבוקר השכם מאוד, מעלות השחר ממש, כאשר נוהגין כל זרע הבעל שם טוב ז"ל והנלווים עליהם".

סה. ואף על פי שבדרך כלל היו באומאן שני מניינים לתפילת שחרית מידי יום, האחד כוותיקין והשני בזמן קריאת שמע הראשון, אמנם ב'השכמות' אלו לא היה כי אם מנין אחד. (רל"י).

מֵעַן וְוָאֵלֶּט אַ גַּאנְצֶע יָאָר נִישְׁט גַּעזִינְדִיגְט - "בְּנֵי הָעוֹלָם, כְּשֶׁמִּגִּיעַ חֹדֶשׁ אֱלוֹל וְתִשְׂרִי - מִתְעַנִּים, וְכִשְׁמִגִּיעַ חֹדֶשׁ נִסָּן - מְכִינִים אֲוִזִים וּבְרִבוּרִים פְּטוּמוֹת; אֵלֹו הָיוּ נוֹהֲגִים בְּהַפֵּךְ, שְׂכַאֲשֶׁר מִגִּיעִים יְמֵי נִסָּן הָיוּ מְבַקְשִׁים וּבוֹכִים הַרְבֵּה לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ שְׂיִנְצְלוּ מִמַּשְׁהוֹ חֶמֶץ בְּפֶסַח - הָיוּ יְכוּלִים לְהִכִּין בְּתִשְׂרִי אֲוִזִים פְּטוּמוֹת כְּאֵלֶּה, כִּי לֹא הָיוּ חוֹטְאִים כָּל הַשָּׁנָה", שְׁהָרִי כְּכֹר אָמַר הָאָר"י הַקְּדוֹשׁ (מובא בבאר היטב או"ח סימן תמו סק"א) שְׂמִי שְׂיִנְצַל מִמַּשְׁהוֹ חֶמֶץ בְּפֶסַח - מְבַטַח לוֹ שְׂלֹא יַחְטֵא כָּל הַשָּׁנָה.

וּפִרְשׁ לְפִי זֶה הַכְּתוּב (שמות יג ה) "וְעַבְדְּתָ אֶת הָעֶבֶדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה", דְּהִינּוּ "הָעֶבֶדָה הַזֹּאת" הִיא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוֹל וְיִסְדֵּר הָעֶבֶדָה שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים, וְאֵת הָעֶבֶדָה הַזֹּאת צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת "בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה", הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב ב): "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים", וְאֵלֹו הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹכִים בְּנִסָּן שְׂיִשְׁמְרֵם ה' מִמַּשְׁהוֹ חֶמֶץ - הָיוּ יְכוּלִים לְצַהֵל בְּשִׁמְחָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים וּבַחֹדֶשׁ הַתְּשׁוּבָה:

[שיח שרפי קודש בערכו]

נט

הַרְבֵּ רַבֵּי בְּרוּכָל הָיָה מִתְפָּאָר וְאוֹמֵר: "נֵאשׁ בְּרַפְת פְּהֵנִים" - "בְּרַפְת פְּהֵנִים שְׁלֹנוּ"; כִּי הָיָה פּוֹעֵל אֶז רַבּוֹת וּנְצוּרוֹת עֲבוּר הַכְּפָל.

פְּעַם בְּיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל פֶּסַח אַחַר הַתְּפִלָּה, בָּא אֵלָיו חֲתָנוּ רַבֵּי בְּעַר (בְּעַרְקִי) בֶּן רַבֵּי שְׁלֵמָה קְאָרְלִינְעֵר לְהַזְכִּיר לְפָנָיו שְׂיִתְפַּלֵּל עַל בְּנוֹ הַחוּלָה, וְהִקְפִּיד עָלָיו רַבֵּי בְּרוּכָל וְאָמַר: "מִדּוּעַ לֹא בָאתָ אֵלַי לְפָנֵי בְּרַפְת כְּהֵנִים? עֲכָשְׁיוּ תְצַטְרֵךְ כְּכֹר לְהִמְתִּין עַד שְׁבוּעוֹת", (שָׂאז שׁוּב יְבָרְכוּ הַכְּהֵנִים עַל הַדּוּכָן, כְּמִנְהַג בְּנֵי חוּץ לְאֶרֶץ):

[שיח שרפי קודש בערכו]

ס

הָרַב מִבְּאֲרֵיטְשׁוּב שֶׁהָיָה מִלִּיץ יִשְׂרָאֵל בְּעָבוּר יִשְׂרָאֵל, נֶעְמַד שָׁנָה אַחַת קִדְּם הַתְּקִיעוֹת, עוֹרֵר אֶת הָעָם לְתִשׁוּבָה, וְאָמַר לָהֶם בְּסוּף דְּבָרָיו: "וְכִי מֵאִין נִקַּח זְכוּת שֶׁתַּעֲלֶנָּה תְּקִיעוֹתֵינוּ 'קִשְׁר"ק' (תְּקִיעָה שִׁבְרִים תְּרִיעָה תְּקִיעָה) לְפָנָיו יִתְבַּרֵּךְ, אִם לֹא בְּזְכוּת הַנְּשִׂים הַצְּדִקְנִיּוֹת שֶׁקִּיְמוּ 'קִשְׁר"ק' בְּגוּפָן, דִּיהֵינוּ בְּזְכוּת הַמְּלָאכִים שֶׁנַּעֲשׂוּ מִהַקְּאִשְׁעָרָן שׁוֹיִבָּן רַ'יִיבֵן קַ'רְאָצֵן - שֶׁהֵם בְּלַע"ז 'גְּרוּד וְנִקְוִי וּפְנוּי וְהַכְּשָׁרָה' שֶׁל הַחֲמִץ לְקִרְאָת הַפֶּסַח, שֶׁעָמְלוּ בָּהֶם הַנְּשִׂים עָמַל רַב, וְרָאשֵׁי הַתְּבוּת שֶׁלָּהֶם הוּא 'קִשְׁר"ק' - זְכוּת זוֹ הִיא שֶׁתַּעֲמַד לָנוּ"; וְתַכְּף נֶעְמַד לְקִים אֶת מְצוֹת הַתְּקִיעוֹת:

[שיח שרפי קודש בערכו]

סא

לְהָרַב הַיְחוּזָה מְלוּבְלִיץ הָיָה חֲסִיד אֶחָד בְּעִיר, שֶׁהָיָה עָנִי מְרוּד מְאֹד מְאֹד. וְהִיְתָה תְּמִיד זוֹגְתּוֹ מִקְּנֻטֹת אוֹתוֹ שֶׁיִּלְךְ לְרַבִּי וְיִסְפֹּר לוֹ מֵעֲנִים הַקְּשָׁה מְאֹד, וְהָיָה מִתְחַמֵּק מִמֶּנָּה תְּמִיד בְּאִמְרוֹ לָהּ הָרַבִּי יוֹדֵעַ - הָרַבִּי יוֹדֵעַ. וְכֹאֹמֵר לָהּ שֶׁאֵין לוֹ מָה לְהוֹסִיף לְרַבּוֹ בְּעֲנִין, מֵאַחַר שֶׁרַבּוֹ עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ וּבְיִדְאֵי יוֹדֵעַ מִכָּל מָה שֶׁעוֹבֵר עָלֵיהֶם.

וְכֹאֲשֶׁר הִגִּיעוּ יְמֵי הַפֶּסַח וְהָעָנִי הָיָה רַב מְסֻבָּלָה, הִצִּיקָה לוֹ מְאֹד שֶׁיִּלְךְ לְרַבּוֹ וְיִסְפֹּר לוֹ מֵעֲנִים. וְהוּא כְּדָרְכּוֹ אָמַר לָהּ תִּשׁוּבְתוֹ עַל אֶף שֶׁהָיָה הַקְּשֵׁי רַב מְאֹד מְאֹד. וְהִנֵּה הָרַבִּי שֶׁבְּאִמַּת יָדַע מִמַּצְבּוֹ פָּנָה לְאֶחָד מִהַעֲשִׂירִים, וְאָמַר לוֹ: לְחֲסִיד זֶה נִצְרָךְ מְאֹד עַל הוֹצָאוֹת הַחֹג וְרֵאָה לְדָאג עָבוּרוֹ. וְאִכָּן כֶּף עֲשָׂה וְדָאג לְחֲסִיד כְּרָאוּי. וְזֶה הַחֲסִיד חָשַׁב לְתַמּוֹ שֶׁבְּזְכוּתוֹ בְּלֶכֶד זָכוּ לוֹ אֶת הַדְּבָר מִן הַשָּׁמַיִם בְּכַח בְּטַחֲוֹנוֹ בַּה', וְלֹא יָדַע שֶׁהִיְתָה יָד רַבּוֹ בְּדָבָר. וְשָׁמַח מְאֹד לְנַפְשׁוֹ שֶׁאֶף עַל רַב עֲנִיוֹתוֹ הַקְּשָׁה

התגבר בעצמו ולא ספר והתאונן לפני הרבי על עניותו. וחשב עצמו לבעל מדרגה גדולה שזכה למדת בטחון כזו. וכשהגיע ליל הסדר ערכו בהתרוממות הנפש ובמחין דגדלות מאד מאד, וכמו כן מרוב שמחה קפץ ופזז עם ילדיו עד מאד מרוב שמחה. וכך אחר התפלה בפקר כשנגש בהרגשתו הטובה לקבל ברכת חג מרבו, סבב החוזה את ראשו ממנו ולא אבה לברכו בברכת החג, וכשראה שרבו הקדוש אשר עיניו משוטטות מסוף העולם ועד סופו אינו מתיחס אליו כלל נשבר לבו בקרבו מאד ונפל ברוחו עד מאד.

לקראת ליל שני של החג ברב מרירותו ושברון לבו נרדם על השלחן, והילדים חששו לכבודו ולא הקיצוהו, וכשהתעורר ראה שעוד מעט יגיע כבר זמן חצות הלילה ועדין לא ערף את הסדר פראוי, ותכף בבקלה ובזריזות ערף את הסדר כדי לצאת את חובת היום כפי יכלתו בחפזה וללא פונה. ובשברון לבו אמר לעצמו: "אז נעכטן האב איך געהאט אזא מין סדר וואס איך האב געטאנצן און געזונגען, האט זיך דער חוזה נישט געוואלט אויסדרייען צו מיר, וואס וועט היינט זיין אז איך האב געהאט אזא מין סדר?" - "אם אתמול אחר שזמרתי ושמחתי כל כך בשמחת החג לא אבה הרבי לסובב פניו אלי, אם כן מה יהיה היום כשהיה לי סדר בכזה בהילות?". אולם עתה כשהגיע לתת לו ברכת חג, פנה אליו הרבי בחביבות ואמר לו בקרוב נפש גדולה: "א גוט יום טוב" - "חג שמח". ועמד משתומם על הנהגת רבו עמו. אמר לו ה'חוזה' הקדוש: "נעכטן וואס דו האסט געמיינט אז סאיז יא, איז דארטן אויבן געווען ניין, און וואס דו מיינסט אז סע איז ניין, איז דארטן יא" - "מה שאתה חושב על יום האתמול

שְׁהוּא ה'פֶּן', שָׁם לְמַעַל הָיָה לֹא, וּמָה שְׁאַתָּה חוֹשֵׁב שְׁהוּא ה'לֹא',
 שָׁם לְמַעַל הוּא ה'פֶּן'": [שיח שרפי קודש בערכו]

סב

מַעֲשֵׂה שְׁנַכְנַס אֶצֶל הַגָּאוֹן הַמְהַרְש"ם וְצ"ל אִישׁ פָּשׁוּט אֶחָד כַּאֲשֶׁר עַל
 כְּתָפוֹ הוּא נוֹשֵׂא בִיגִיעָה וּבְטָרַח חֲבִית כְּבֵדָה שֶׁל בְּאֲרֶשֶׁט שְׁהַכִּין
 לְכַבּוֹד יְמֵי הַפֶּסַח וּבִידּוֹ בְּעֹזֵעַם ('מְטֹאטֵא'), וּשְׂאֵלְתוֹ בְּפִיו: הֵיּוֹת וְהוּא
 מְנַקֵּה בְּבַעֲזֵעַם שְׁלוֹ אֶבֶק וְחֻמֶּץ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְהֵנָּה עֲתָה תוֹךְ כְּדֵי עֲבוֹדָתוֹ
 נִגַע בְּטָעוֹת הַבְּעֹזֵעַם בְּחֲבִית הַבְּאֲרֶשֶׁט, וְעַל כֵּן בְּתַמִּימוֹתוֹ שְׂאֵל אֶת הָרֵב
 שְׂמָא עֲתָה יְהִיָּה הַבְּאֲרֶשֶׁט אָסוּר לִימֵי הַפֶּסַח.

וְהֵנָּה עַל יַד הָרֵב הַמְהַרְש"ם יֵשֵׁב רַב אֶחָד, וּכְשֶׁשָּׁמַע הָרֵב הַנִּזְ"ל
 אֶת הַשְּׂאֵלָה חִיָּךְ מַעֲט ('גְּעַגְעָבֵן אֶ שְׁמִיכָל'), וְתִיכְף הִסָּה
 אוֹתוֹ הַמְהַרְש"ם עַל כָּף, וּשְׂאֵל הַמְהַרְש"ם 'בְּרַצִּינּוֹת' אֶת הָרֵב הַנִּזְ"ל
 אוּלַי אֶפְשָׁר לְהִתִּיר זֹאת כִּי הַבְּעֹזֵעַם בְּטָלָה בְּשָׂשִׁים נִגְדָה גְדֹל הַחֲבִית,
 וּבִדֵּק זֹאת הָרֵב וְאָמַר לְהָרֵב הַמְהַרְש"ם שְׂאֲכֵן יֵשׁ כָּאֵן טַעֲנַת 'בְּטִיל
 בְּשָׂשִׁים', וְעַל כֵּן 'פֶּסֶק' הַמְהַרְש"ם לְהִתִּיר לְאִישׁ הַנִּזְ"ל אֶת הַבְּאֲרֶשֶׁט
 לִימֵי הַפֶּסַח, וְהָרִים הָאִישׁ פָּשׁוּט הַנִּזְ"ל אֶת הַחֲבִית עַל כְּתָפוֹ וַיֵּצֵא
 לְדַרְכוֹ בְּשִׂמְחָה.

סו. ורואים אנו ממעשה זו שאין אנו יודעים אימת הוא עת 'עליה' ואימת הוא עת 'רידה', כי אצל השי"ת חשוב מאד ה'לב נשבר' של האדם, וראה עוד לעיל (חלק ג סימן יד) מאמר מוהרנ"ת בחשיבות ה'לב נשבר' של האדם, וצריכים בדבר זה בקיאות גדולה, כי יש אשר האדם יעסוק בתורה ותפילה וכיוצא, וחסר בעבודתו 'לב נשבר', וכשהאדם יתמיד בעבודתו יתברך ולא ירפה ממנה, יעזרוהו כבר מלמעלה שיהיה עסקו בעבודת ה' בהתעוררות יחד עם לב נשבר. (רל"י).

וּכְשִׁיצָא הָאִישׁ פְּשוּט מִחֻדְרֵי הַמַּהְרֵשׁ"ם הוֹכִיחַ הַמַּהְרֵשׁ"ם קִצָּת אֶת הָרַב
 שֵׁיבַב עַל יָדוֹ עַל כֵּן שֶׁמִּתְחַלֵּה שְׂחָק קִצָּת כְּאָמֹר, כִּי אִישׁ זֶה
 הוּא אִישׁ פְּשוּט וְהִתְפּוֹן לְשִׂאֵלָתוֹ בְּרִצְיָנוֹת גְּדוּלָה וְהָיָה אָסוּר לְצַחֹק
 מִשְׂאֵלָתוֹ (מֵעַן טָאָר נִישְׁט לֵאכּוֹן, עָר אִיז אַ פֶּרְאַסְטָעֶר מְעַנְטֶשׁ וְוֹאָס
 מֵיִינֶט דָּאָס זַייעָר עֶרְנֶסְט):
 [שיח שרפי קודש בערכו]

היום חייתי חיים טובים

חיים חדשים באים לעולם

שי"ה שרפי קדש

לאחר עשור
טל ציפורה:
עריכה
מיוחדת

פנים חדשות באו לכאן
ג' ברכים מפוארים
מלאים מזן אל זן
עם תורה-שבעל-פה
בחסידות ברסלב

השלמת שיחות מתוך שמיעה
חוזרת של מאות קלטות מר'
לוי יצחק בנדר ז"ל | סדר נכון
ורצוי כך שכל אחי ימצא את
מבוקשו | עשרות אלפי מראי
מקומות | על כל דיבור ושיחה:
אסמכתאות, הקשרים והפניות
למאמרי הז"ל וספרי חסידות.

ג' ברכים
ראשונים

הלב
והנשמה
טל ברסלב

סיפורים נפלאים, שיחות קודש,
אמרות טהורות, הנהגות ישרות
מנהגים והליכות מהנהלים
הנובעים מוהיכל הרבי הגדול

רבי נחמן מברסלב זע"א
ותלמידו הנשגב

רבי נתן מברסלב זע"א
ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם
מדור לדור שנמסרו מפה לאוזן
בין החסידים בדורות הקדומים
ונשמעו לדור האחרון מקו
ברסלב פה מפיך מרגליות
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל
ששמעם מבן תלמידו הגדול של
מוהר"ת ז"ל רבי אברהם בן רבי
נחמן מטולטשין ז"ל

אגודת "משך הנחל"
02-627-3120

להשיג במוקדי מכירת ספרי ברסלב